

ALEX. SLOTTE

SOLSKENSFOLK

HELSINGFORS
SÖDERSTRÖM & C:o FÖRLAGSAKTIEBOLAG

SOLSKENSFOLK

SOLSKENSFOLK

OCH ANDRA BERÄTTELSE

AV

ALEX. SLOTTE

HELSINGFORS
SÖDERSTRÖM & C:o FÖRLAGSAKTIEBOLAG
1 9 2 3

HELSINGFORS
MERCATORS TRYCKERI AKTIEBOLAG

1 9 2 3

INNEHÅLL.

Solskensfolk	Sid.	7
Brita Kaj	»	33
Slädpartiet	»	61
Simon Kangur	»	81
«Svärjessidan»	»	103
Jakobsstegen	»	127
Konsten att väcka far	»	151
Flytlera	»	187
Dialektord och -uttryck	»	213

SOLSKENSFOLK

När Bengt vaknade i vindskammaren, där han sov tillsammans med sin yngre bror, visste han inte till en början, var han befann sig.

Utanför var luften full av ivriga rop och böljande i alla tonarter.

Han gned sig i ögonen och lyssnade. . .

Aha, nu hade han det klart för sig! Det var ju i dag man släppte ut korna, dagen då de åter sågo solen och första gången kände vårluftens stickande friskhet efter vinterns långa fängelse-tid.

Och det hördes, att de gjorde det, så att de blevo yra av glädje.

Opp ur sängen! Fort, fort! Här gällde det att få vara med. Nu först var det vår, riktig vår!

Han purrade i hast brodern, kastade på sig

kläderna i flygande fläng, knappade hängslena med av iver darrande händer och skyndade ut.

Ja, här dugde det verkligen att få vara med. Det var ett liv som endast en gång om året rådde på hembacken.

Under höga rop och ivrigt springande drevos de friluftsyra kräken in på en trädesåker för att rasa ut, innan de manades till skogen längs de gamla betesstigarna. Kalvar och kvi-gor skuttade omkring med svansen i vädret, halvt förblindade av vårljuset. De bedagade kossorna hade också våren i blodet, stångades på lek eller allvar, obekymrade om kvinnfolkets locktoner och hotfulla tillrop. Tjuren tog vilken väg den ville. Det kom Bengt att strax finna sin uppgift. Med en svege i handen satte han efter den, sprang förbi den, tvang den att vända. Han njöt av sin snabbhet att kunna följa besten och därunder hinna ge den rapp längs sidorna.

Tjuren fann slutligen detta både obilligt och förnedrande för sin värdighet, svängde med ett hopp och stod i ett nu med sänkta horn för bröstet på förföljarn. Bengt insåg faran, ka-

stade sig åt sidan och räddade sig på den höga trappan till sädesboden. Tjuren svängde sin obehornade ända föraktfullt till och lunkade självmant in på trädesåkern.

Här fortfor den vilda fyrfotadansen en god halvtimme ännu under samfälld medverkan av hela balsällskapet. Slutligen mattades den något av. Kräken kunde med lock och lämpor föras till skogs. Men vallen var då uppriven, så att den såg ut som om den varit nyplöjd.

Bengt kände lust att följa med hölingarna, de två pigorna, som ledsagade kräken för att hålla dem samman och för hela sommarn lära dem anständiga kors första plikt, att komma hem mjölkningdags.

Vägen ledde längs villsamma stigar ut i mångmila skog. Man följde märkena, som till vägledning huggits i träden och som blödde kåda sedan många år tillbaka. Man kom till stranden av den stora hömossen med gungfly, man drog ut på kavelbron, som ledde till den tallklädda holmen i mossen. Här lägrade man sig, och korna spridde sig runtom, pulsande fram över den mjuka grunden och masande sig till magen i det goda betet. Det blev middagstid,

och nästningskosten smakade härligt här ute.

Solen visade kvälldags. Det långa tåget satte sig åter i rörelse. Men nu tog man en annan väg hem, följande andra märken och andra stigar. Där funnos branta stenrösåsar vid stranden av vidsträckta kärr, där tuvlocken lyste mellan martallarna. Trakten föreföll trollbunden. De lavklädda stenarna liknade levande varelser, som lågo där med krumma ryggar och lurade. Ibland tycktes det de förbidragande, att de grå ryggarna höjde sig för ett ögonblick, så att de blevo skräckinjagande skepnader på två eller fyra ben. Då lät hölingens vallåt högre och starkare än annars, där hon gick i spetsen för tåget. Hon ville endast skydda kräken genom att skrämman bort otyget, hette det. Men hon ropade bort sin egen ängslan med detsamma.

Omsider skymtade gärdet kring en skogsåker fram mellan träden. Man var snart hemma, efter att sålunda ha lärt korna gå en stor dagsrond genom skogen för att tillgodogöra sig allt betet där.

Här på hembacken vidtog åter en spännande handling. Hölingarna skulle sköljas. Det var

gammal sed, innebärande något, som man inte numera hade reda på.

De två pigorna försökte smyga sig undan, var de kunde i loft eller lador. Men hur det var, hade det yngre manfolket i gården sparat upp dem, bar dem till brunnen och sköljde över dem med många ämbar vatten.

Bengt, som också gått dagens vallgång, var rätteligen underkastad samma förfarande. Men han räddade sig undan på sina snabba fötter. Han räddade sig alltid undan. Ingen i hela byn kunde fånga honom. Ingen i hela trakten. Han hade ett sätt att springa, som gjorde honom snabbare än alla andra. Det bestod i att han söp in luft och höll stundvis andan. Häri-genom åstadkom han ett inre tryck, som till undrets gräns ökade spänstigheten i hans lilla, lätta kropp. Han var starkast av alla i detta att springa. Och det ingav honom den första känslan av självtillit.

Våren skred framåt. Solen steg högre dag för dag. Det blev lummigare i lundarna, ljuvligare under björk och asp. Älven glittrade allt mer inbjudande till bad och båtfärder. Men far skymtade förbi, när gossarna hade som roli-

gast. Det innebar, att de inte fingo gå lediggång eller leva endast för sina lekar. Ibland sade han det, ibland inte. Men de förfogade sig alltid omedelbart till det förelagda arbetet.

Det var fars sätt att varje morgon bestämma arbetet för dagen åt alla dem, som inte mor behövde till sitt förfogande. Han satt då på sätet med kroppen lutad mot bordet bakom och benen utsträckta framför sig, överläggande med karlfolket i stugan om arbetets gång i stort och smått och givande order för dagen.

Far hade en otrolig förmåga att hitta på sysselsättning åt Bengt och Birger, tyckte de. Slädar och kärrhjul skulle skrapas för att tjäras om. Mossa skulle tagas i skogen för nybyggen eller för myssjande av kvarndammen. Gossarna skulle hjälpa till vid sådden med att sätta såningsstickorna. De skulle vara med vid potatissättningen, och det var roligt nog ibland. Man kunde narra syster Berta eller någon annan att »mjölka oxen», d. v. s. att sätta i tomfåran, som plöjdes mellan bänkarna. Och så den förhatliga högen av gamla tegelstenar! Den skulle renskrapas sten för sten, ett arbete, som Bengt

och Birger alltid hänvisades till, när annat tröt. Det var det tråkigaste av alla. Man såg ingen ända på det. Gud ske lov att man hade anledning att ta sig pauser! Man hälsade på mammas alltid tillgängliga smörbytta. Man åt smörgåsen länge och med beräkning. Man åt framförallt tid. Och sinningspauserna, som i hettan voro minst lika befogade, utsträcktes i samma proportion.

Trevligare var då att gå med i slätterarbetet. Då var allt gårdsfolket, som kunde delta i utarbete, samlat på ett ställe. Därmed följde skämt och glam och festglädje, fastän arbetet var tungt. Det var pojkarnas stora fröjd att se och höra männens vassa liar gå fräsande genom det saftiga gräset. Där det stod som tätast, föll det icke strå för strå utan blev stående efter slaget och segnade sedan i stora bingor. Endast en skälvning vid slaget gav till känna, att det avskurits vid roten. Åh, de starka männens kraft! Och den vassa lien! Skulle man en gång bli ett sådant under av styrka och skicklighet, tänkte pojkarna. Ja, det skulle man, det *skulle* man! Men tills vidare fick man nöja sig med att sköta räfsan, som annars var kvinnfolksgöra.

Vad maten smakade vid måltiden på älvstranden! Himlens tak var högt och blått. Den ljumma sommarvinden spelade behagligt genom lätta kläder kring den arbetsvarma kroppen. Vattnet gled sakta förbi där nedanför. Skämtlynnnet stack ännu fram, ehuru man var trött av arbetet. — »Varför slänger du strömmingshuvena i ån, Adrian?» — »För att det skall växa kropp på dem till nästa år, dumma människor.»

På eftermiddagen tagas svegarna fram. Torrheten bäres i väldiga volmar in i ladorna. Männen hurstskjortor äro våta av svett långt ned på ryggen. Där remnar en börda och går till marken. Torparn Adrian står med den tomma svegen på axeln, och menigheten jublar omkring honom. Händelsen betyder »vaggboss» för bärarn. Och det gamla »märket» lovar slå in denna gång. Där hemma går nämligen torparens hustru havande. Adrian tar en ny börda. Den remnar och går till marken som den förra. »Det blir tvillingar», brusar det i korus över ängen. Om en stund kommer där bud till Adrian. Det står så till, att han måste genast bege sig hem. Sedan han gått, berättar flickan, som

kommit med budet, att torparhustrun fått tvillingar, en gosse och en flicka. Några skratta hjärtligt. Gammalt märke har då en gång för unders skull slagit in. Andra bli tysta och allvarliga inför det märkliga förebudet, inför det översinnliga, som några ögonblick omsvept dem.

Höet var bärgat. Åkrarnas skylar hade försvunnit i riornas dunkla gap och kommit ut i logvägen som tung, rinnande säd, lämnande den urtröskade halmen där inne i riladans rymliga sköte.

En ny tid hade begynt för gossarna. Far var inte mer fullt så klyftig i att finna på sysselättning åt dem. Han gick omkring och såg blid ut. Gossarna fingo rå sig själva mitt för näsan på honom. Kanske var det till tack för att de i det sista hjälpt till att binda kärvar på åkern och sparrsätta grödan i rian. Kanske hade han helt oväntat blivit en ny och bättre människa, tänkte pojarna, mer lik mor till sinnelag och fordringar. Mor var ju alltid blid hon. Hade hon något att anmärka, gjorde hon det städse vänligt. Bengt erinrade sig, hur vackert hon tillrättaviserat honom, då han

en het vårdag kommit in i stugan och slängt ulltröjan av, emedan »det var hett som i helvete där ute». Att fars solskenslygne kunde stå i något sammanhang med de nyss fyllda ladorna och bodarna, kommo gossarna inte att tänka på.

Alltnog, de kände sig obundna mer än förr och drogos till skogen. Granngårdsparvlarna följde dem därvid troget. Skogen lockade så besynnerligt i det härliga septembervädret. Solen stod nu lägre och gav en förunderlig återglans från barr och grenar. Det var så stilla och högtidligt under de höga träden. Och vilken spänning i att vittja fågelfällorna, som man gillrat i snåren! Det kunde hända, att poj-karna kommo hem, bärande på en väldig tjäder, en järpe eller en orre.

En gång inträffade något besynnerligt. Edvard från granngården hade där hemma förlorat sin mössa och kunde inte begripa, hur den kommit bort. Så en dag, då poj-karna kommo fram till hans fågelfälla i skogen, befanns mös-san ha gått i den. Stor förundran. Bengt, som var en liten filur, förklarade saken så, att mös-san blivit genom trolleri förvandlad till fågel

och gått i fällan. Efter döden hade den fått sin ursprungliga skepnad åter.

Hösten födde längtan hos Bengt. Fågelsträcken, som drogo åt söder, kommo hans hjärta att bulsa häftigt. Då han själv ingen vart kunde komma, började fantasin arbeta. Verkligheten där hemma tillfredsställde honom inte längre. Han fick behov att dikta om den.

Kamraterna njöto av hans fantasier. De levde sig så fullständigt in i dem, att det diktade blev sannare än verkligheten. Här i skogen var det också lättare att föreställa sig förhållandena där hemma annorlunda, än de tedde sig på nära håll. Man skulle inte tro, att det i själva verket var, som det såg ut under rönnen vid ändan av stugan där hemma, förklarade Bengt. Där stod en liten stuga, fastän ingen annan än han kunde se den. Den stugan var hans, och i den dolde han många märkvärdigheter, bland dem en stor hund, en riktig bjässe, så stark, att den med lätthet kunde simma över ån med sin husbonde på ryggen. Det var många bragder den hunden utfört, och de skildrades med hänryckningens glöd.

Men borrhålet i väggen där inne i den osynliga stugan var ändå det märkvärdigaste av allt. Tog man tappen ur och tittade in i det, kunde man få se allt vad man önskade, städer, hav, skepp — allt i hela världen.

Skepp! Gossarnas ögon lyste. Hur sågo skepp ut?

Bengt kunde inte genast besvara frågan. Han hade aldrig själv sett ett skepp. Men nästa gång skulle han redogöra för saken.

Nu gällde att utreda frågan för sig själv till nästa gång. Skepp voro båtar, stora som hus, hade han hört sägas. Således måste de timras, förstod han. Men hur hölls timret ihop i vattnet, då det blåste och vågorna började gå? Han ansträngde länge sin hjärna med detta. Genom att tänka på vanliga båtar kom han omsider vidare. I dem höllos ju bräderna samman av tvärgående virke, som kallades spanter. Så måste det väl också förhålla sig med skeppen. Men spanterna i dem måste förstås vara grova som stockar för att hålla. Och timret kunde väl inte vara som vanligt stugutimmer, eftersom det måste böjas som båtbräderna. Man fick väl lov att ta tjocka bräder, kanske plankor.

Skeppen hade dessutom tak, visste han, och taken begagnades att gå på, då man skötte seglingen. Därför kunde de inte vara sluttande som hustaken. De måste snarare vara som golv. Mästerna voro väldiga flaggstänger, som man hissade spiror och segel på, liksom pojarna själva gjorde, då de seglade på älven med en hummelstör som mast och en bastmatta som segel.

Enligt denna till god del självgjorda uppfattning utlade Bengt saken »nästa gång» för kamraterna — utan att veta, hur nära han lyckats komma verkligheten med sina skeppsbyggarfantasier. Det var mycket av den gryende österbottningen i honom. Han besatt denna livliga och starka föreställningsförmåga, varpå den praktiskt skapande läggningen innerst beror.

Där uppe på översta skullen i hemgårdens tvåvåningshus fanns också ett och annat att tala om. Man misstog sig mycket, om man trodde, att den skullen var som en vanlig skulle, lät Bengt förstå.

Bland annat gott fanns där en gammal sadel och en konstigt sirad knivskida. Satte han

sig i den sadeln och blåste på det rätta sättet i skidan, växte där upp en vacker häst under sadeln och han kunde rida vart han ville. Det var annat än att rida hästarna till hagen. En gång hade han ämnat rida till Petersburg för att hälsa på sin morbror, som var på arbete där. Men då han kommit så långt, att till och med de små barnen talade finska där han rastade, kände han sig bortkommen och vände om.

På den hemlighetsfulla skullen fanns också en levande björn, som Bengt uppfostrat. Den skulle man akta sig för. Bäst gossarna pallrade omkring i skogen, hörde Bengt björnen ryta — ett tecken på att den sluppit lös. Han tog till att springa hemåt allt vad han orkade. Det gällde att infånga besten, förrän den hann göra skada på värnlösa mammor och deras små barn, och ingen annan än han själv rådde med den. Följet skalade i väg efter honom, så det knastrade i skogen. Det blev ett lustigt katt-rakande, som Bengt njöt av.

En dag då de kommit till en jättemyrstack i skogen, uppmanade han kamraterna att klä av sig och ställa sig vid stacken. Myrstänket skulle göra dem hårda mot trollskott, försäk-

rade han. Det ville de pröva. Inom några minuter stodo de där splittnakna i solskenet och läto myrstänket dugga över sig.

Då hör Bengt björnen ryta där hemma och kvistar av. Sviten nappar kläderna åt sig och följer efter. Det bär av genom snår och gläntor, över grindar, som man inte hinner öppna, längs åkerrenar och slutligen uppför hembacken. Där står folk och stirrar på pojktokarna, som töja på och springa i sitt anletes svett med kläderna under armen. Hade ungarna blivit besatta, eller vad gick åt dem?

Bengt har vunnit så stort försprång, att han hunnit undsticka sig bakom smedjan i backen. Där ligger han framstupa och njuter frossarens fröjd inför den lyckade skådeanrättningen.

Vintern kom med de långa kvällarna framför spiseelden. Det kardades och spansns i en vid krets kring härden. Karlarna laggade, täljde liärv, slevar och andra nyttiga ting. Mor sysslade med löpe vid den stora grytan, där kvällsvarden kokades. Far hade låtit hämta in det stora skruvstället från smedjan och filade smide för kvarnen. Taklampornas tid var ännu icke kommen. Bengt och Birger fingo därför tur-

vis lysa honom med den tända pärtan. Det fordrade påpasslighet. Pärtan skulle snytas och skötas för att lysa jämt. Annars hände det, att tjänstgöringen belönades med en »lysanpenning», en mer eller mindre skämtsamt menad örfil, allt efter omständigheternas krav. En gång rullades det stora stjärnhjulet från kvarnen in och lades som patient på golvet i och för insättning av friska tänder. En annan gång skulle lyktan från nedra utväxlingen i hjulverket försees med nya »trälar» i stället för de utslitna.

I fars närvaro härskade vanligen en allvarlig stämning. Envar skötte sitt under tystnad. Men slog han an en skämtsamt ton, som han ibland gjorde, gav den snart eko från andra håll. Och drog han sig tillbaka i sin kammare till sina tidningar och böcker, blev det språksamt i stugan. Endast mor var sig alltid lik, fåordig och vänlig. Hon hade ryktet om sig, att ingen ännu haft ett ont ord att säga om henne.

»Jag mötte Tynger-Ant i dag på Kärrnäs-vägen», ljöd det från dörrsidan av spiseln, sedan far försvunnit i kammarn. Det var Abel,

dagakarlen, som gjorde meddelandet. Han satt och finhyvlade ett räfskaft.

Lena, som satt närmast, höll inne med kardineringen och spände ögonen i honom. Ett par spinnrockar upphörde att surra. Berta kom till från bordet, där hon ordnade för kvällsvarden. Pojkarna satte sig förväntansfullt på golvet. Allas blickar riktades mot Abel. Men han teg och fortsatte att hyvla.

»Än sen! Är det kantänka något att tala om!» kom det slutligen från Olga. Hon hade sin egen mening om Tynger-Ant och andra märkvärdiga personer.

»Inte vet jag», svarade Abel sävligt. »Jag såg bara inte något huvud på honom.»

»Då var det väl du själv, som tappat huvudet», avgjorde Olga. »Hur kunde du känna igen honom, då han var huvudlös?»

»Han går ju alltid i samma gamla kläder.»

»Man säger att han har dödfolk», mente någon.

»Annars kunde han väl inte ta huvudet av sig», instämde en annan.

»Men aldrig har man hört, att han behövt klämtas lös.»

»Vem vet, hur många det är som klämtas lös

i nattmörkret», suckade Lena. »Det är ju bara en och annan man vet söka. Sist var det Mina från åsen. Och som man misstänkte, att hon fastnat, gick man till kyrkogården och tog väktarn med. Ingen annan ville åta sig att mitt i mörka natten gå upp i stapeln och klämta ett slag. Väktarn gjorde det han, och det var väl inte första gången.»

»Hjälpte det då?» frågade Berta med mun och ögon.

»Visst hjälpte det. Man hörde dörren till bisättningsgraven gnissla. Om en stund stod Mina i lyktskenet vid kyrktrappan, där man väntat henne. Blek och trött var hon, så hon måste sätta sig på trappan, men lös hade hon sluppit. Och vem vet, hur många andra varit där samtidigt och kommit lös med henne.»

»Vad sökte hon där då?»

»Säg det den som vet! Kanske sällskap med de döda. Bar väl åt dem ett och annat och fick ta av dem något i stället, litet hår kanske från deras huvuden, en bit av svepningen, en näve mull från gravkällarn — vad vet jag. Men det fanns väl bland de döda sådana, som voro ogina. De misstänkte kanske, att deras gåvor skulle

brukas till att göra illa med, och så fastnade hon. Kunde inte komma lös med mindre än att det klämtades ett slag.»

»Vad skulle hon göra med det hon tog?» Bertas ögon blevo allt större.

»Trolla naturligtvis.»

»Och det tror Ni, gamla människan, att hon kan!» snäste Olga.

»Jag såg det med egna ögon. En gång hade grannens tacka krånglat sig in i hennes åker-täppa. Hon lovade, att den skulle hänga innan solen gick upp igen. När tackan om kvällen kom in i kättan, fick den krampskov och rycktes med guvudet uppåt väggen, så den storknade. Det var inte rättvist, för tackan visste ju inte bättre än hon gjorde. Ingen kunde se någon snara, fast det var tydligt, att kräket stryptes. En annan gång hade småpojarna smyggästade hennes rovland. Hon lovade dem skorv på fingrarna. Den fick de, och det var rätt åt dem.»

Bengt gömde hastigt sina händer. Han hade varit med om smyggästningen, fastän ingen i hemmet visste det. Och utslag på händerna hade han också fått. Det var borta nu men hade lämnat små märken efter sig.

»På det där tror jag jämt så mycket som på skjorans skratt», förklarade Olga orubbligt. »Och jag räds varken för Mina eller Tynger-Ant.»

Abel hade inte lyckats frigöra sig från intrycket av synen på vägen.

»Barnen i Norrsunda ha också sett något besynnerligt en gång, när de mött Tynger-Ant», inflikade han saktligt. »Han bar huvudet sitt under armen då.»

»Det var barn det, men Ni är stora karlen», tillrättavisade Olga.

De andra sågo tvehågsna ut. Vad skulle man tro om Abel och hans upplevelse? Han var inte alldeles som vanligt folk han heller. Ibland blev han utsatt för anfäktelser, så att han inte fick sömn om nätterna, där han bodde ensam i sin stuga. Då hände det att han rusade ut med en spak i handen, sprang varv efter varv kring stugan och slog i väggen. Stundom hjälpte det inte genast. Han måste ut flera gånger och slå allt kraftigare med spaken. Medan hustrun levde avstyrde hon dessa uppträden. Hon bad en bön med honom. Då fick han ro och somnade. Men nu var han ensam och

visste, vad som förestod efter en så upprörande händelse som mötet i dag. Hustruns bön kunde han, men bedja den i sin ensamhet så, att det hjälpte, förmådde han inte. Han var svag i tron och behövde den samfällda börens stöd. Men vem skulle bedja med honom? Han blygdes att bekänna sin nöd. Kanske bar han på en dödssynd.

Abel böjde sig djupare ned över sitt arbete. Svetten föll i allt tätare droppar på det finhyvlade träet. De andra i stugan sågo det. Alla utom Olga tyckte synd om karlen, som synbarligen bekräftade sanningen av sina ord med sin ångestsvett. Det fanns för visso mycket, som det inte var lätt att bli klok på.

Den kvällen följde Bengt drängarna till stallet mindre hågad än annars. Lyktans lyskrets tycktes honom mer begränsad än vanligt. Han var märkligt kvick i vändningarna, när han skulle uträtta något i stallets skumma vrår. Kasta natthöet för hästarna fick allt någon annan göra denna gång. Han hade ingen lust att bege sig upp på stallsskullen. Där var också annars litet ramt.

* * *

Nya vintrar och nya vårar kommo och gingo. Bengt växte ifrån sin barndoms fasa för det översinnliga. Men allt fortfarande levde dock något kvar därav hos honom, något som måhända var nedärvt genom otaliga släktleder och svårligen kunde utrotas — medeltida övertro och dunkla hedniska föreställningar från en tid, då människan gick i ständig bävan för hemliga makter. Själv hade han också upplevat sådant, som han inte kunde bortförklara som skrock. Hur än åren inverkade, aldrig gick det ur honom, att han stod i daglig och stundlig förbindelse med en osynlig värld omkring sig. Därifrån utgick mycket gott och mycket ont, beroende på huru ens egna avsikter voro beskaffade.

Ur denna mysteriösa grund utvecklade sig hos Bengt och många hans jämnåriga medvetandet av ansvar för vad man gjorde och underlät. Ur den framväxte omsider den vuxna mannens förtröstansfulla rättskänsla. Hos andra alstrade den mysteriösa grunden en hängiven, glad kristendom. Men alla hade de den ljusa tron på framtiden. De kunde se över det närvarande, som icke alltid var gott, mot det av-

lägsna, som måste bliva gott, bara därför att man ville redligt.

Själv tilliten tilltog med krafterna. Man behövde inte mer lita på de snabba fötterna. Lemmarna svälldes under den växande styrkan. Det gick så lätt att hantera lie och al, yxa och spade. Under de forna småpojknas händer reste sig timran blank och fin med vackert fogade knutar. Bondens arbete är mångsidigt fordrande. Men vad man inte fick lära sig av de äldre, det tänkte man sig till, om det också skedde efter många missräkningar ibland. De förra Små-Bengtarna kände på sig, att de kunde reda sig med vilket arbete som helst var som helst. När flyttfågelsträcket drog förbi och födde bortlängtan, behövde de inte dikta sig till nya förhållanden. De kunde söka dem i verkligheten, om de ville. Man var en fri människa. Man vågade trotsa det som tryckte och trängde, trotsa med det goda samvetets rätt, trotsa med det spelande glada mod, som sol och vindlek, som skog och äng och älvens vågblink alstrat.

I de andra byarna växte också sådana Bengtar upp. Så uppstod solskensfolket, som all-

tid var färdigt till skämt och löje men bar allvar på djupet.

Vid sidan av solskensfolket levde midnattsfolket, som uppstått ur samma andliga grund. Det utgjordes av en skara tungsinta varelser, som tycktes bära på någon dödssynd. De samlades till nattliga möten för att söka samvetsfrid genom att svinga sig upp till religiös extas på massuggestionens vingar.

Men när den stora dagen kom, då björnen på allvar sluppit lös, då det gällde att bräcka våldet, som låg tryckande över vårt folk, då voro alla lika. Solskensfolket drog med leende mod fienden till mötes, darrande ibland av äventyrets spänning, och midnattsfolket gick till striden och döden som till ett fridbringande möte.

BRITA KAJ

Det var mot höstsidan av sommaren. Höskörden hade försenats till följd av den ostadiga väderleken. Än hade regnet smattrat i backen, än hade solen strålat god och het över den ångande marken. Bäckar och diken voro vattenfyllda till bräddarna. Nu såg det dock ut att vädret skulle stadga sig. Efter ett par dagars silfint regn blev himlen blank, och buskarnas droppande kristaller blevo allt sparsammare.

Man skyndade sig att slå ut ängarnas våta kopor. Det var ett arbete, som i allmänhet ålåg småfolket. När torrhöet sedan skulle bärgas, ryckte den övriga arbetskraften in. Alla skulle då vara med. Tillfället måste utnyttjas. Man visste ju icke, vad morgondagen bar i sitt sköte, regn eller solsken. Innan solens nedgång borde

höet vara under tak. Var det endels litet fuktigt ännu, fick man lov att salta, för att det skulle hålla sig.

Pigan Brita Kaj och drängpojken Albert hade fått i uppdrag att slå ut koporna på Hultgårdens nyäng norrom älven. De anlände dit tidigt på morgonen. Arbetet gick raskt undan. Brita Kaj skötte räfsan med en rivande fart, som omisskänligt förrådde en viss stuckenhet. Nu och då krefsade hon pojken med räfstinnarna över de bara fötterna utan att låtsa märka det. Nypiga var hon — den senast städslade i gården — men det likade henne i alla fall icke att jämnställas med drängpojken. Han var ju bara valpen ännu. Hade ingen lön. Tjänade för födan och kläderna. Men husbonden hade själv bestämt arbetet för dagen, och därmed var smakfrågan avgjord. Unga Hulten förstod att kuva viljor, redan innan han blev husbonde på eget hemman.

När arbetet var undangjort, tog Brita Kaj fram stickstrumpan och satte sig på tröskeln till ladan. Albert drev sin väg längs kanten av utfallsdiket för att plocka åkerbär. Om en timme återvände han med mössan till

hälften fylld med bär, som han bjöd Brita Kaj.

Hon såg prövande på pojken. Skulle hon taga för sig? Låg där kanske en förstucken avsikt under? Nej, det var bara enfaldig välvilja, som talade ur hans ögon. Hon kastade en blick på bären. De sågo frestande läckra ut. Men det var en ambitionssak för tillfället att markera avståndet mellan löntjänaren och övermagan. Uttrycket i hennes ansikte vägde ett ögonblick mellan avvisande näsrynkning och godtagande smil.

Händelsevis kom hon att kasta en blick på pojakens slitna hurstbyxor, där bara knäet lyste fram ur ett olappat hål. Han var föräldralös, och det tillkom henne som yngsta piga i gården att sköta om hans kläder. Hon lät blicken glida ner till hans bara fötter och upptäckte några blodröda strimmor på dem — märken, som hon själv i sitt övermod tillfogat honom.

Stackars barn! kved det inom henne.

Det rama allvaret bredde sig över Brita Kajs nyckfullt formade ansikte. Hon fick ett stort behov att lappa både byxor och skinn.

Men värdigheten förbjöd henne att visa, ur vilka ångerns källor hennes töande sinnesstämning upprann. Hon kastade sin välvilja över gossens toviga lugg, till vars sorgliga vanvård hon åtminstone icke var saker.

»Men käraste Albert, håret ditt ser ju ut som om kalven tuggat det!»

Utan vidare drog hon fram ur kjolsäcken sin alltid medhavda hornkam och begynte harva hans lugg med grovtinnarna. Mössan med bären låtsade hon alldeles glömma. Det här med håret var ju så ofantligt viktigt.

»Betänk, att du om ett par år ska' gå i skriftskolan! Du får lov att till dess lära dig kamma luggen. Inte går det an att komma inför Herrans ansikte och allt folket med kalvtuggat hår!»

Det var ett styvt arbete att reda ut Alberts tilltrasslade hårskog. Brita Kaj fick anledning att begagna båda händerna och att ibland trycka hans huvud mot sitt ångerfulla bröst. Och det kändes som att lägga balsam på pojens rödstrimmade fötter och en varm lapp på det söndriga byxknäet.

Då kamningen var slutförd, begynte Brita

Kaj plócka i sig bären utan att tacka för dem. Det var ju alldeles självfallet, borde han väl begripa. Han hade bjudit, och hon hade till gengäld snyggat upp honom. För resten var det ju bara pjosk att tacka för småsaker. Man var väl inte herrskapsfolk heller. När bären strukit med, tog Brita Kaj fram nästningskosten ur den stora näverkanten och fortsatte ätandet i sällskap med Albert, eftersom munnen var i gång och aptiten stod på middagshöjd. Varpå båda gjorde bekvämt åt sig i det fjolårsgamla höet i ladan och somnade gott, förvissade om att vår Herres sol och vind gjorde sitt med de utslagna koporna.

Men Brita Kajs uppvaknande blev hemskt.

Redan i sömnen hade hon haft förnimmel- sen, att en ond makt gripit tag i hennes kjol och höll på att släpa henne med sig. När hon öppnade ögonen, hade hon dödens ansikte tätt framför sig, och en benig hand sökte sig fram ur höet, famlande mot hennes strupe.

Hon for upp med ett ångestskri och rusade ut.

Här möttes hon av en skallande skrattsalva, som återgav henne besinningen. Höbärnings-

folket från Hultgården hade anlönt, medan hon och Albert sovo torkningssömn. Man hade ställt sig ladan runt för att titta in genom springorna. Ingen ville gå miste om verkan av det puts, som långgängliga Fridolf ställt till. Det var omåttligt roligt att driva med Brita Kaj; hon blev varje gång så oförställt arg.

Brita Kaj förstod strax som hon kommit ut, vad klockan var slagen, fräste till ett tag och vände sig om mot dörren till ladan. Därinne sågs drängen Fridolf kravla sig fram ur höet med dödens ansikte i handen. Dödens ansikte bestod av en ljusgrå sten med mörkare fläckar här och där insprängda i ojämnheterna, så att den vid första anblicken liknade en dödsskalle. Stenen hade han funnit vid vägen och strax fått klart för sig, hur ypperligt användbar den var.

Kvick som en sparvfångande katt flög Brita Kaj på den långgänglige, rev av honom mössan, luggade honom, välte omkull honom i höet och daskade om honom. Fridolf låtsade göra motstånd men lät sig övervinnas. Han jämrade sig, han halvgrät och njöt alldeles obeskrivligt härunder. Ju ynkligare han lät, desto

högre steg det beledsagande skrattet utanför. Det utgjorde alltid driftens höjdpunkt, då Brita Kaj tog hämnd. När hon arbetat sig trött med händerna, vidtog den muntliga avbasningen — med illa beräknad ordningsföljd, ty hon var vid det laget så andfådd, att hennes annars flytande föredrag övergick i ett finurligt pipande stackato, som kom åhörarna att hejda skrattet för att höra bättre. De ville inte heller gå miste om hennes kippande efter andan mellan slagorden »din vesil», »din rumplösa filfrass», »din lata långstropp» m. fl.

Men husbonden, som vikit in i ett torp vid vägen, nalkades med långa steg, och det gjorde slut på spektaklet. Man skruvade in allvar, så gott sig göra lät, i de uppspelta ansiktsdragen och vankade av till arbetet. Brita Kaj följde efter, buttert brummande som en avlägsen åska. Hon grep sig an med arbetet, så att det stod hö och damm om henne, och det satte strax fart i de andra. Husbonden smålog i mjugg och tänkte välvilliga tankar om Brita Kaj och hennes små egenheter.

Nyängen var starkt givande. Ladan fylldes till taket, och endast genom att ett halvt

dussin hjon skickades att trampa ned höet därinne kunde de sista bördorna beredas plats. Då allt var instoppat, stod ladan med »tuggan i mun», så att dörren med möda kunde igenklabbas, stod där i sin övermättnad som ett tydligt bevis på framgången av Hultens och traktens första mossodlingsföretag.

Redskapen samlades. Albert tog hand om surmjölksflaskan och Brita Kaj renslade den stora näverkonten på sin rygg. Återfärden anträdde.

Vid älvstranden delade sig sällskapet på de två båtarna, med vilka man anlant. Brita Kaj ställde sig i mitten av storbåten med sin kont på ryggen och stickstrumpan i hand. Drängarna rodde och husbonden styrde. Då man nått motsatta stranden, gled drängarna flinkt ur och drogo med en hastig knyck båten med fören upp på land.

Ett uthålligt skramlande följde.

För Brita Kaj, som höll på att ta opp en tappad lycka, kom drängarnas manöver fullkomligt oväntat. Hon trampade ett par vacklande steg bakåt. Härvid kom hon i kollision med surmjölksflaskan och svagdrickshinken,

som illa skrällande flögo åt sidan. Figurerade sedan åt höger och vänster, sökande stöd i tomma intet och flaxande som en mödosamt lyftande kråka. Slutligen tycktes hon uppge alla räddningsförsök, lät det bära av bakåt över en bänk och några följeslagare på rygg ned i båten.

Hennes fall vart stort. Bland medpassagerarna inträdde förskräckelsens tystnad. Man befarade, att Brita Kaj fått mer än hennes goda hälsa tålde vid, och det kändes nästan angenämt att höra hennes argsinta röst, när hon om några ögonblick brände till kamraterna på bänken:

»Vandas kreatur, ska' ni sitta i vägen, så man inte har rum att falla!»

Hon sprang upp, helskinnad och oskadd — tack vare näverkonten, vilken som en fjädrande dyna hade motat stöten mot båtbottnen.

Man kom under fund härmed, och genast var den trots all tuktan oförbätterliga »Långstropen» framme med en ordlek.

»Lyckan som du tappat, Brita Kaj, hade du i konten på ryggen», försökte han få henne att förstå.

Men Brita Kaj förstod icke. Hon hörde ej till de snarfyndiga. Av hans och de andras spelande ansiktsuttryck slöt hon emellertid, att han bjöd på hennes bekostnad. Hon stod redan i beråd att huka sig ned till ett språng för att nå toppen av Fridolf, då hon till sin stora grämelse lade märke till att husbonden — som känt sig road av den harmlösa ordleken — skrattade med de andra. Sådant hade inte förr hänt. Var han således inte hävare än de? En stund stod hon mållös och såg honom i ansiktet. Gjorde så helt om, ryckte till sig stickstrumpan från båtbottnen och snodde i väg mot gården utan att se sig om.

Sällskapet följde efter, undrande vad Brita Kaj nu ämnade taga sig för. Att hon tigit var något som låg utom erfarenheternas område. På ett eller annat sätt skulle det väl smälla. Krutsatsen hade hon fått i sig, och stubintråden rykte. Man var nyfiken.

På Hultgården syntes Brita Kaj dock icke till, förrän man gått till kvällsvarsbordet. Då man som bäst slevade i sig skörosten, trädde hon plötsligt in i stugan, gick fram till värdinnan,

räckte hand och bad att få säga adjö och tack för sig.

»Vad nu? Vart ska' du ta vägen?»

»Hem till torpet och syskonen.»

»Men det var ju meningen, att du skulle stanna här till helgonmässan.»

»Jag är inte städslad på år, och då går jag när jag vill.»

»Och nu vill du gå?»

»Ja, nu vill jag.»

»Men varför det?»

»Kantig sten passar inte bland trinda.»

»Hur kan du tala så? Allt har ju gått så bra. Och lillpojken tycker om dig mer än om mig själv.»

»Ja, barn har skarpa ögon och mjuk tunga. Och med Er, matmor, är det på samma sätt.»

Hon gick in i kammarn och tog upp lillpojken från golvet, där han satt och lekte. Det såg ut som om han begripit, att skilsmässa förestod. Han slog armarna om hennes hals och kramade henne av all sin kraft. När hon lösgjort sig och satt honom ned på golvet igen, blev han misslynt och begärde sig »opp, opp». Befarande, att hon komme att röja sin fram-

vällande veka känsla för pojken, skyndade hon ur kammaren. I dörren vände hon sig som hastigast om. Hans gråtfärdiga min och utsträckta armar vora nära att knäcka hennes ståndaktighet. Men hon stramade upp sig, sade ett kort adjö till bordslaget och beredde sig att gå.

Det beslutsamma uppträdandet åstadkom en tankfull och även något ångerköpt tystnad i stugan. Hulten själv var dock ännu ej benägen att tro på brytningen. Han litade på sin medfödda människokänedom, som han ämnade begagna sig av. Brita Kaj var lika stark i sin kärlek som i sin vrede, det visste han. Men hennes kärlek riktade sig mot det hjälplösa, främst mot djuren, liksom sökande det starka gensvar den krävde och annars icke kunde få. Mer än en gång hade han i den tidiga morgonstunden varit vittne till nypigans klingande sång för kuddorna i det nybyggda fähuset, medan hon delade ut de halmsvepta höransonerna. Båsen voro ställda så, att djuren stodo vända mot varandra, åtskiljda av en bred mittelgång. Där for hon sjungande fram än med glidande polskasteg, än i purpuriets mjuka takt som en sannskyldig solodanserska inför sin

publik. Hela fähuset genljöd av sång och glädjeböljande.

Och så när hon öppnade svinstians dörr! Hulten hade en gång kommit att oförmärkt åhöra det kärvliga samtalet mellan Brita Kaj och stians invånare. Ty ett samtal var det av allt att döma, ett frågande och svarande, där tongångarna ersatte orden från svinfamiljens sida. Det rådde ett slags hemligt förstånd mellan Brita Kaj och djuren. De trivdes under hennes ögon. Svinen blevo feta, och korna mjölkade alldeles obegripligt.

»Du ska' väl inte gå utan att ta ut lönen din», framkastade Hulten till synes likgiltigt, när Brita Kaj passerade bordet.

»Det hinner jag framdeles, när jag kommer för att avhämta kistan min.»

»Det är synd med kräken. De kommer att tvina av längtan och vantrevnad, när du går ifrån dem, det vet du. Ska' du straffa dem, som intet ont gjort dig.»

»Inte önskar jag dem annat än väl.»

»Trösta dem åtminstone, innan du går! De förstår ju vad du säger. Tänk på skällkon och smågrisarna! De kommer att lida värst.»

I husbondens ord låg lugnt allvar utan förebråelse. Men där voro små skiftningar i tonen, som sade mer än orden, små, små skiftningar, som endast hon med sitt känsliga öra förmådde uppfatta och tyda. Du begriper väl — sade de — att jag inte kan be dig om ursäkt här i andras närvaro, och det till ännu för något, som jag inte rör för och som för resten är en skräpsak. Sådant herrskapsjusk skulle ju skämma ut en karl. Seså, sätt dig till bords nu och gör inte dig själv och andra omak! Du hör ju, att jag också kommer att sakna dig, om du går.

Ja, hon hörde det. Men att här mitt på det olycksaligt stora och tomma stugugolvet rygga sitt beslut till de närvarandes tysta förnöjelse — nej, det kunde *hon* inte.

För att komma ur sin förlägenhet låtsade hon upptäcka något där ute, som ådrog sig hennes uppmärksamhet. Gick till fönstret för att ta det i närmare betraktande. Nej, det var ingenting särskilt. Hon tassade ut i vardaglighetens lugna takt, som om ingenting hänt.

Över gården gick hon sina begrundande steg och trappade sedan upp i loftet, där kistan stod uppslagen med de örtdoftande schalarna vac-

kert hopvikta nederst på botten. Skulle hon klä av sig halvhelgdagskjolen, som hon redan tagit på, och iföra sig arbetsdräkten för att gå till sysslorna? Sannerligen, det vore att vända den skamsna ångersidan utåt till allas beskådande. Hon packade kistan i hast, låste den och gick till fähuset.

Här var tomt och tyst. Korna voro på väg från betet men hade ännu icke anlant. Hon gick från bås till bås. Var skulle hon annanstädes finna ett fähus som detta? Kanske inte ens i himmelen. Och då blev där inte någon riktig glädje. Hon ville sköta kräk i himmelen också, men hon skulle inte smaka den riktiga saligheten, som följde härmed, om inte Gud fader tagit modell till sitt fähus efter Hultens nya.

Under sin vandring kom Brita Kaj slutligen fram till skällkons bås. Hon smekte bås-balken, där några hårstrån från Rögås fastnat. Inför båsets tomhet höll hon på att överväldigas av sin systerliga ömhet för väninnan. Hon och Rögås hörde ihop. De behövde varandras stöd och tröst. Vem annan skulle som Rögås hälsa henne morgon, middag och kväll

med sitt mjuka bölande? Vem annan skulle slicka henne med en sådan behagligt sträv tunga som Rögås hade? Och när det arma djuret åter råkade i bekymmer, vem skulle då stå tröstande vid dess sida. Om det råkade fälla jämtran som här om sistens, vem skulle då hjälpa det. I gården fanns ingen annan än hon, nypigan, som kände greppet åt våmmen och kunde föra fingrarna uppåt strupen så, att den olyckliga fick upp en ny tugga och började jämtra igen.

Brita Kaj tog upp Rögås tomma klave, hängde den kring sin hals och stod så en stund med hopknäppta händer, medan vemodskänslan som en jämtra steg upp i halsen på henne.

Men någon kunde komma! Hon kastade klaven med dess rasslande kedja ifrån sig och skyndade till svinstian för att ostört hinna taga avsked där, medan folket satt till bords i stugan.

Svinfamiljen — mor och nio barn — låg smånöffande i bosset, när hon öppnade dörren. Tre rosenröda unglynerna banade sig väg till tröskeln under korta, frågande grymtningar.

»Så, så, ni är förvånade! Förstår ni, att jag

kommer för tidigt i dag. Jaja, det är alldeles riktigt. Rögås har ännu inte klämtat med sin skälla här utanför. Och storbölar Albin går omkring i skogen och bannas vid det här laget. Jag vill bara säga farväl. Åh, ni stackare! . . . Nånå, inte kommer det att gå någon nöd på er. Mat ska' ni väl få som hittills. Och vad smekningarna beträffar . . . seså, var nu lugna bara! Det är bra att i tid vänja sig ifrån sådant. Se på Ebba där i vrån! Hon begär ingenting. Ebba du! Känns du inte vid namnet ditt? Kom hit! . . . Så ja! Nu ska' du få ha det riktigt bra en stund här i min famn. En sådan pyssling! Alltid sorgsen. Du ska ruska opp dig! Se på bror din där borta, som jämnt är ensam-lustig! Nu står han alldeles stilla och tänker på någonting roligt. Vänta, ska' du få se, hur han spritter till och slänger helt om på alla fyra. Sedan bär det av i krumsprång stian runt . . . »Öff» — sa' jag inte det? Så ska' ett förnuftigt svin ta saken. Leva lustigt alla dar för att en gång slaktas, det är bättre än slaktas alla dar och aldrig leva . . . Håhåja! Här sitter jag och försöker lära dig det jag inte själv kan . . . Slaktas alla dar! Ja, det är värst utanför stian.

Slaktas alla dar . . . och inte ha ett endaste svin att tala med! Endast människor! Inte så mycket som en liten gris en gång. Hade jag dig blott! Men vi måste skiljas. Det är sista gången du ligger och gömmer trynet under förklädet mitt . . . Jaså, du vill inte gå din väg . . . Inte klaga så! Morsuggan sköter om dig . . . Kommer du nu äntligen, morsugga? Du vill bli klådd bakom örat. Ja, det ska' du bli, om du lovar att inte böka omkull mathon och inte ligga ihjäl grisarna dina . . . Har du inte gjort det? Jo, det har du. Men nån gång kan man väl ledsna på det eviga ätandet och grisandet också. Ajö med er stackare! Nu måste jag gå.»

Brita Kaj sköt dörren till och vred klinkan på.

Där innanför blev i detsamma ett liv, som om någon gått lös på de små med kniven. Ebba lät värst. Hon jämrade sig som aldrig förr. I Brita Kajs öron lät det, som om det arma djuret bett om förbarmande i sin övergivenhet. Kärleken till grisen överväldigade henne som en hel syndaflood. Hon lutade sig mot svinstians låga tak och grät och skämdes

tillika, skändes över sin blödighet . . . Skulle hon öppna dörren på nytt? Hon lade handen på klinkan . . . Nej! Skilsmässan skulle blott bli värre därigenom, och skilsmässa måste det bli — måste eftersom det en gång var sagt. Hon drog handen åt sig och skyndade därifrån med Ebbas hjärtskärande klagoskri i öronen. Smygande bakom uthusen nådde hon landsvägen, som ledde åt hemmet.

Vägen var uppblött av det myckna regnet och såg ut som ett orkeslöst, av längsgående vågkammar strimmat dyflöde, som stannat i sitt lopp. Endast vägkanterna voro möjliga för fotgängare att beträda.

Här traskade Brita Kaj fram, balanserande mellan gyttjan och diket och tillika mellan sina stridiga känslor. Ebbas klagan, som hon omöjligt kunde få ur sina öron, framkallade skov av blidväder i hennes ögon och näsa. Men tänkte hon på »Långstroppen» och hans meddjävlar, måste hon spotta och fnysa.

Bäst hon gick där spottande och fnysande på den hala dikeskanten, råkade hon slinta, och — huj — det bar av redlöst ned i det djupa, vattenfyllda diket.

Tankarna togo en lika plötslig avstickare som fötterna från den väg de så energiskt trampat.

Vad skulle hon nu ta sig till? Fort nog hade hon kommit upp på dikeskanten igen, men hon var lungvåt inpå bara kroppen. Vattnet strilade ned från kläderna. Hon vred ur det mesta och försökte röra sig, men kjolarna slog snärjande kring hennes ben, som om de varit behängda med tunga notsänken. Att gå den långa vägen till torpet blev knappt möjligt. Och dessutom — hon måste passera ett par stora byar. Bekanta skulle begäpa henne, kanske spörja, varför hon färgat om sin halvhelgdagskjol. Den hade varit grå med grann bård, och nu var den nästan blå med dunkel bård. Det skulle bli närgångna frågor och undvikande förklaringar och Gud vete vad.

I alla fall fortsatte hon att gå i den inslagna riktningen åt torpet.

Men då fick hon något nytt att tänka på.

Den ena pjäxan förde ett oljud, som icke lät naturligt. Den suckade, den spottade, den fnös för vart annat steg hon tog — precis som hon själv nyss hade gjort.

Här var fan på vägen! Han drev uppenbart med henne. Redan i båten hade han varit med. Två gånger hade han daskat omkull henne. Han ville förstås reta upp henne, så att hon förhärdade sig i sin ondska och gav sig i hans våld. Och nu då han trodde sig säker om sin fångst, kunde han inte styra sin glädje utan företog sig att gyckla med henne.

Hör, hör! En pjäxa kunde aldrig av sig själv härma en människa så förvillande, låt så vara att den druckit vatten eller värre.

Ju längre hon gick, dess obehagligare kände hon sig till mods. Hon trampade och lyssnade, trampade och lyssnade. Pjäxan upprepade härmningen med gemena variationer. Var gång hon satte foten i marken, kände hon rysningen krypa längs benet uppåt ryggen. Nu lät härmningen som ett hån rakt ur jordens innandöme. Uh!

Var han då så säker på sin seger, den lede, sporde sig Brita Kaj. Det skulle han inte vara. Kunde hända, att hon hittade på att ångra sig, att vända om.

»Det ska' hålen ge sig i sällskap med fan!»
Hon tvärstannade och skodde av sig.

Med ett kraftigt tag snörde hon till den gudsförgätna pjäxan och band den samman med dess bättre hälvt.

Naturligtvis ångrade hon sig. För svinens och kuddornas skull ångrade hon sig. De ledo oförskyllt, som husbonden sagt hade. För Hultens och matmoderns och lillpojken skull gjorde hon det. Vad ont hade de gjort henne?

Men »Långstroppen» och de andra ämnade hon hata fortfarande. Och däri gjorde hon rätt, det var hon övertygad om. Det skulle vara någon måtta med mildheten och eftergivenheten också. Var det engång synd att ge sig djävulen i våld, så var det även synd att ge sig smådjävularna i våld. Krusa för dem! Nä-äh, stukas skulle de, stora och små!

Med denna praktiska trosbekännelse i hågen och den lede insnörd i pjäxan begynte Brita Kaj traska åt Hultgården igen.

Återkomsten artade sig bättre, än hon vågat hoppas. Ingen syntes till utomhus, när hon anlände. Hon lyckades oförmärkt komma upp i loftet. Här bytte hon om dräkt och hängde de våta plaggen på klädstången att torka. Men

den misstänkliga pjäxan tog hon med, när hon trappade ner.

Under loftkammaren låg mangelrummet, där gårdens stora stenbelastade mangel stod. Till den styrde Brita Kaj kursen. Hon lade den blöta pjäxan under kaveln och manglade med fruktansvärt allvar mörksens furste ur den.

»Härmar bäst som härmar sist! Jag tror du ska' vara någorlunda flat nu.»

Det syndiga vattnet strök hon från mangelbordet ned på golvet, spottade åt det tre gånger eftertryckligt och lade två stickor i kors däröver.

Ingen tycktes bli förvånad, när Brita Kaj inträdde i stugan och satte sig till bords för att äta skörosten. Man tog hennes återinträde som en naturlig följd av husbondens och värdinnans vänliga ord.

* * *

Brita Kaj tog rundlig tid på sig för sin ånger. Omkring sextio år eller hela sin återstående livstid stod hon kvar i Hultens tjänst. Härunder steg hon i graderna från nypiga på Hultgården till värdinna på en annan gård,

som av hennes husbonde inköpts. Där tog hon med ett strängt regemente skadan igen för den smäleik hon tidigare lidit av sina medtjänare. Hon förstod att mangla fanstyget även ur pigorna och drängarna, där så behövdes. Men däremellan kunde hon skratta gott och hjärtligt som ingen annan, och det återställde det goda förhållandet mellan dem och henne.

Lillpojken växte upp. Han gästade Brita Kaj flitigt, ty han fann det trivsamt i hägnet av hennes omhuldande välvilja. Det fröjdade henne att se gossen frossa på husets sockerförråd. Vid hans besök drack hon sitt kaffe ofta utan socker, för att han skulle få sitt lystmäte, och det var icke utan att kaffet smakade henne bättre så vid dessa tillfällen. Korna och svinen blevo smällfeta under hennes skötsel, så att folk från när och fjärran förundrade sig över dem.

Måhända tjänade hon kräken, sin Gud och sin husbonde mer jämsides än religionens anda och mening var, men hon gjorde så gott hon förstod. När hon på söndagarna läste högt ur sin psalmbok, kunde det sålunda inträffa, att texten tog en för åhörarna högst överraskande

sidovändning, som bl. a. följande passus vittnar:

»Min högsta skatt, o Jesu kär —
håhåja, de hjärtans kräken!»

SLÄDPARTIET

Folk kom och gick i apoteket. Det var sjukliga tider. Februarikölden bragte apotekarn sin sedvanliga tribut i form av ökat receptantal och i förhållande därtill ökad daglösen. Provisorn och farmaceuten hade händerna fulla.

De hunno dock härunder tänka på sina privatangelägenheter. Ehuru det var svårt. Saken var den, att de icke kunde låta bli. Det ges privatangelägenheter, som man måste tänka på även under den brådaste tjänstgöring. Till dem höra i främsta rummet hjärteangelägenheterna. Kort sagt, provisor Slugmans och farmaceuten Rävlynds icke officiella tankar, under det de blandade till och sålde medicinerna, rörde sig om det gemensamma föremålet för deras kärlek.

Denna i och för sig kvistiga sak invecklades ytterligare därigenom, att ingendera med säkerhet visste, på vilken temperaturgrad den andras känslor för den bortom flaskor och burkar hägrande egentligen stodo.

I sällskap med varandra bjödo de till att tala om stadens andra unga damer. Nämnades Tekla — så lydde det kära namnet — skedde det alltid med skenbar likgiltighet. De halkade över det så obetonat som möjligt. Men vid avgörande tillfällen, som då det skulle bjudas upp till andra fransäsen eller annars väljas pardam, visade det sig, att provisorin och farmaceuten hade precis samma avsikter. Härtill kom att Tekla underhöll de två kapplöparnas iver genom att bekänna varken den Slugmanska eller den Rävlundska färgen. Hon var vänlig mot båda och skrattade lika gott åt varderas kvickheter, ty hon hade lätt att skratta. Längre hade de nämligen icke ännu vågat sig på erövrarstigen än att genom sin spiritualitet försöka tillförsäkra sig hennes beundran.

I detta gingo de till väga på var sitt sätt — till en början.

Slugmans fälttågsplan vilade på ordvitsen.

Han ansåg sig ha avgjorda anlag åt detta håll och tvivlade ej på att han i stöd av sina medfödda betingelser och sin provisorsställning skulle slå rivalen ur brädet förr eller senare. Han tränade sig också dagligen med en ihärdighet, som blev både Rävlund och den kvinnliga aptekseleven rätt betungande. Ty under denna träning lade han mera an på massproduktion än på kvalitet. I sällskap med Tekla skulle han minsann förstå att låta endast det bästa av sin andes alster lösgöra sig i bländande stjärnskott. Man hade lyckligtvis självkritik, då den behövdes. Rivalen fick gärna tro motsatsen. Det skulle invagga honom i en viss säkerhet. En fiende, som man ville övervinna, måste man först slå med blindhet.

Rävlund åter var en grundligare natur och gick till väga i överensstämmelse därmed. Han ansåg, att den gedignare humorn slutligen måste avgå med segern. So men planmässigt arbetande strateg började han med att skaffa sig litteratur på området. Han införskrev genom stadens bokhandel några gamla årgångar av Söndags-Nisse. Han skaffade sig en anseilig mängd anekdotsamlingar. Han

pejlade humorns djup både hos Mark Twain och Artemus Ward.

Före de stora tillfällena, då han beräknade att sammanträffa med Tekla, fördjupade han sig i denna litteratur, så mycket förhållandena tilläto det. Han blev fåordig och sökte mellan expedieringarna ensamheten i dejourkammaren. Här listade han sig till att i hemlighet få ägna några ögonblick åt Söndags-Nisse, som han för den skull hade uppslagen i sin byrålåda, så att han blott behövde öppna den litet för att i fulla drag kunna insupa den hemliga kraften därur. Senare på kvällen, då det gällde att klä sig för en stundande nöjestillställning, höll han gärna till i den rymliga garderoben. Där satt han på en stol med ett tätt ljus i ena handen och en anekdotsamling i den andra, iförd frack och kalsonger för att i händelse av överraskning markera den fortgående påklädnin-gen. Han fick också vara ganska bra i fred här. Det var nämligen Slugmans lott att som dejour sitta i vardagskläder på apoteket och tömma den trista ensamhetens kalk de gånger Rävlund for ut på fria banor till festligheter och allsköns Teklafylld glädje. Ensamhetens kalk bestod,

närmare bestämt, av en liten burk med en blandning av hallonsirap och sprit eller s. k. haustus.

Men det hände sig icke bättre än att Rävlund en kväll kom att fördjupa sig i sitt studium i garderoben så länge, att han höll på att försumma timmen för bjudningen, där han hoppades sammanträffa med Tekla. Han klädde sig i hast och skyndade sin väg, glömmande i brådskan såväl anekdotsamlingen som det brinnande ljuset i garderoben.

Slugman kom om en stund in i rummet och såg — ja, han såg just det, som rivalen velat hålla fördolt för hans ovärdiga ögon.

Ahaa! — lät han höra i en långt utdragen tonkurva.

Sade intet vidare men tänkte i stället en följd av tankar, som mätta i tid upptogo timmarna ända till midnatt.

Nu klarnade det för honom, varför människan plägar sitta i frack och kalsonger i garderoben. Tankeföljden växte som en vårflod i våldsamt styrka, allt vad den fortskred. Över den lyste Teklas ögon som två smältande solar. Den upptog grumliga tillflöden av svartsjuka och beräknande hämndlystnad, och vätskan

från ensamhetens kalk, som ofta tömdes och påfylldes, blandade sig hetsande däri.

Många förflugna ingivelser slogo ner i Slugmans hjärna denna kväll.

Han tänkte bl. a. på att genom bokhandlarn skaffa sig rivalens källor. Kanske kunde han förekomma denne i att ösa ur dem för Tekla. Det skulle ju ha varit en raffinerad hämnd att låta Rävlund gå åstad i god tro och vattna Tekla med historier, som hon redan fått till livs. Fara förelåg dock, att han komme att löpa i samma fälla, som han gillrade för den andra. Han önskade i ett ögonblick av övermäktig grymhetskänsla, att rivalen skulle i misstag ge någon okänd eller ökänd fan en sats atropin i stället för atropinum saccharatum och sålunda förorsaka hans hädanfärd. Förväxlingen kunde ju ske så lätt, då burkarna stodo sida vid sida i giftskåpet. Det skulle för alltid avlägsna Rävlund's obehövlige person både från apteks- och friarbanan. På vartdera hållet fanns det ju folk med vida större naturliga betingelser att kunna betjäna den till hälsa och lycka strävande mänskligheten. Visserligen måste man ju både på den ena och den andra banan under-

kasta sig de nödvändiga avklädnings- och påklädningsprocedurerna. Men att som Räv-
lund sätta dem i system — fy tusan, en sådan
bönhas!

Han lät ljuset brinna ned där det stod i garde-
roben, och anekdotsamlingen fick ligga där den
låg. Garderobdörren stängde han och gick till
kojs. Det skulle se ut, som om han alls icke
vädrat rivalens lömska förehavanden. Han före-
drog att honom ovetande taga lärdom av dem.
Också han ämnade skaffa sig andliga sprudel-
källor, men han skulle aldrig förnedra sig till
att begagna dem som Rävlund. En man som
fullt påklädd gick till sitt värv var allt en upp-
höjdare varelse än den, som tog sin tillflykt
till den ömkliga förklädnaden i frack och kal-
songer. Man var medveten om sina moraliska
företräden, fastän man inmundigat några glas
haustus.

Följande dag gick Slugman till bokhandeln
och gjorde sig underrättad om vilka auktori-
teter på skämtets område där stodo att fås och
vilka farmaceuten redan lagt beslag på. Han
bestämde sig till en början för Palmers Eld-
bränder och gnistor, samt införskrev ett par

gamla årgångar av Fliegende Blätter. Och när det stundade till nästa bal, som både provisorn och farmaceuten hade utsikt att få övertvara — aptekarn hade lovat själv övertaga dejoureringen den gången — såg man Slugman ivrigt sysselsatt med tillblandningar i aptekslaboratoriet och därunder träget anlåtande en bok, som han bar instucken under sin vita arbetsrock. Boken var sannolikt ett farmaceutiskt arbete. Ingen hade åtminstone skäl att betvivla det.

Rävlund åter smög sig sin vana trogen in i garderoben, där han gick på i kalsongerna och laddade sig med Artemus Ward.

Balen gestaltade sig icke fullt tillfredsställande för de två samvetsgrant förberedda kavaljererna. Tekla lät ynnestens milligramsvåg balansera jämt mellan dem. De fingo var sin fransäs och lika mycket uppmuntrande välvilja för sina underhållande ansträngningar. Men en tredje kavaljer hade hunnit försäkra sig om henne till kärleksfransäsen. Så att i den natten fingo de intet försprång sinsemellan.

Nu förestod åter en stor händelse i stadens nöjesliv, och det var just den, som sysselsatte deras tankar, medan de under februariköldens

inverkan trälade som flitigast för människornas hälsa.

Ett slädparti skulle gå av stapeln nästa söndag. Det hade bjudits på »en liten åktur» från herrarnas sida, och det hade tackats från föräldrarnas och deras döttrars för »vänligheten». Man var nöjd med den lott, som ödet beskärt en, eller man gav sig åtminstone sken av att vara det.

Slugman hade dock förgäves bockat sig hos Teklas föräldrar. Farsgubben, som var stadens prydligaste patron och största original, hade tvärt avbrutit hans väl tillblandade andra-gande med ett »Jag har råd att själv bekosta min dotters åktur».

Provisorn kom hem något knäckt till sitt självmedvetande. Skulle då den stora segern gå honom ur händerna?

Under de förberedande mötena hade han lyckats få dagen för slädpartiet bestämd så, att det ohjälpligt skulle bli Rävlands tur att sitta på apteket och tömma kalken, medan de luståkande drogo förbi. Han hade engagerat ortens bästa travare, och han hade i dagar och veckor njutit den syndigt vederkvickande gläd-

jen att föreställa sig rivalens dalande förhoppningar, när denne satt i apteksfönstret och såg raden av nätbehängda hästar och slädar draga förbi med det prydliga älskande paret Tekla och Slugman i teten. Och det fatalaste av allt — han hade redan hunnit tala med Tekla, och hon hade för sin del ställt sig bifallande till hans förhoppningar. Nej, han ämnade inte ge sig! Han visste en utväg. Den var visserligen något vågad. Den skulle icke heller låta hans triumf framstå i den klara dager han beräknat. Men den var i alla fall en utväg.

Under allt detta gick Rävlund sluten omkring med ett halvt försmädligt leende på sina läppar. Han besjälades av vedervilja för hela tillställningen från den dagen det klarnat för honom, att han till följd av kamratens intriger icke skulle kunna deltaga däri. Nu gick även han och bar på vissa planer. Och de gingo i hämndens tecken.

I den planen spelade stadens hundar en stor roll. Det gällde att infånga så många som möjligt av dem till den utsatta dagen och timmen, då det festliga tåget skulle draga fram längs storgatan, där apoteket låg vid själva torghörnet.

Och nu var dagen och timmen inne.

Denna mer eller mindre offentliga hundfångst var ett företag av rätt ömtålig natur. Men den såg ut att lyckas. Aptekarns drängpojke höll som bäst på med den, manad därtill av inneboende lust och den kontanta erkänsla farmaceuten visade honom för var hund han hämtade.

I dejourkammarens kakelugnsvrå låg redan bagar Sandströms Truls, godmodig som en vetebulle, och bakom gungstolen satt Hertells Tenor och sjöng ett kvidande pianissimo. Vid dörren hade Holmlunds lömska Fåhund inrättat sig bekvämt men morrande. Under bordet låg Nyströms maffiga Trygg och gav fan i de andra. Pojken kom in med flera. De bligade misstänksamt på sällskapet och visade tänderna. En del ville omedelbart rusa ihop för att reda ut ouppgjorda mellanhavanden. Men de lugnades med johannisbröd och honung, varmed de blivit mutade redan där ute på gatan. Där var Kynzells sävliga Slabb, som såg ut att ha brock, fastän den inte hade. Donners förnäma Max och Nicklins Canis med solen illustrerade sällskapet. Där var Teklas egen fina Signora. Den hade genom dagligt umgänge

blivit god vän med den sprättaktigt klippta pudeln Eriksson, som märkvärdigt nog fått detta namn, ehuru fadern var fullkomligt obekant. Signora sökte genast stöd och tröst hos Eriksson. Där var slutligen Tujulins kraftiga Junta och så gott som hela skrået av stadens flitigaste rabattvattnare och nattliga serenadsångare, ofta och otacksamt nog undfägnade med sparker och allehanda flygande projektiler, under det de gjorde sitt bästa.

Drängpojken underrättade, att deltagarna i slädpartiet samlades på Hoffstedtska gården. Därifrån ämnade de om en halv timme åka ut. Färden skulle gå Storgatan ned och Stapelgatan upp samt sedan över Långa bron ut till landet.

Rävlund sökte fram en liten svabb och terpentin från apoteket. Det gick i en handvändning att med pojkens hjälp preparera de fyrfota internerna med terpentinet under akterflaggan.

Verkan härav var ögonblicklig. Alla fingo lust att röra på sig i sittande ställning. Blicken blev inåtvänd, minen allvarligt tankfull, uttryckande på en gång en svärmisk trängtan till

det överjordiska och en obeskrivlig njutning vid beröringen med det jordiska.

Den inre striden hos de grubblande tog sig uttryck i en viss otålighet. De naffsade ilsket efter varandra, och en efter en riktade de sin djupsinniga bana mot utgångsdörren, givande därmed till känna, att de i ensamhet önskade begrunda fallet och söka problemets lösning.

Men Rävlund, som var materialist, hade alls icke sinne för deras själsliga behov. Han sände dem ut i det söndagstomma apoteket i den egoistiska avsikten att låta dem provåka där. Det gjorde de också utan att dock uppgiva sina högre intressen. I en vacker sväng åkte de runt disken ned mot utgångsdörren. Här blev deras yrkan på ostörd meditation allt häftigare, så att fara för ett allmänt slagsmål var för handen.

Nu nalkades slädpartiet där borta på Storgatan. Det var en grann syn. Folk hade samlats på torg och gata för att åse ståten. Bjällrorna klingade, och hästarna tycktes föra sig medvetet högtidligt under sina lysande nattschabrak. Främst åkte Slugman med sin dam. Han körde Heikkiläs präktiga hingst, som

slängde övermodigt på sin vackert böjda hals, så att den linfärgade manen gick i vågor. Sedan följde den långa raden av väl ryktade hästar och blanka slädar med kvinnlig och manlig ungdom.

När Slugman nått torghörnet, öppnade Räv-
lund apteksdörren för pudeln Eriksson och Signora. De satte sig på baken strax utanför dörren och åkte slädpartiet till mötes sida vid sida. Efter dem dirigerade Rävlund hela det övriga internatet par om par med lämpliga mellanrum. Prissarna sågo också högtidliga ut, där de hasade sig fram med den frånvarande blicken riktad mot skyn och tillvarons jordiska ända hårt pressad mot markens snötäcke.

Så möttes då slädpartiet och släp-partiet mitt på torget till stor förnöjelse för publiken. Den taggiga konturlinjen av lyfta hundnosar, spetsöron och stupande ryggar bröt sig verkningsfullt mot slädpartiets mjukare silhuett. Åskådarna kunde naturligtvis icke heller sätta sig in i prissarnas själsliga strid. Det tyckes dem tydligt, att de kloka djuren ville ställa till en gemen drift med människornas invecklade nöjesanordningar. Varför så många löjliga om-

ständigheter, när man kunde ta saken så enkelt? Se på oss, enkla hundar, bara! Och gör som vil!

Mitt under hunddefiladen utbröt publiken i hjärtligt skratt, ackompanjerande sig med lika hjärtliga applåder. Man hurrade till och med och kastade skinnluvorna i luften.

Deltagarna i slädpartiet hade också svårt att hålla sig allvarsamma. Tekla själv skrattade gott, där hon satt framåthukad i släden med muffen för ansiktet. Men Slugman var lika stram i hållning och minspel som pudeln Eriks-son. Han såg ut att icke alls ha observerat sidvördnaden på torget.

Ja, Tekla skrattade verkligen! Rävlund observerade det, där han stod i apteksfönstret. Men hon åkte inte med Slugman! Vad betydde det? Betydde det en dubbel seger för honom? Nå, det skulle väl klarna efteråt.

Och det klarnade redan följande dag.

Efter det Slugman lidit nederlaget hos Teklas far, hade han vänt sig till en äldre vän, kontorschefen Braxman, och bett honom om bistånd. Braxman stod på förtrolig fot med stadens prydligaste patron och största original.

Han om någon kunde räkna på gubbens bifall till en åktur med Tekla.

Braxman hade ställt sig förstående till det förslag, som provisorn framlade. Det blev överenskommet, att han skulle uppvakta patronen, och om besöket utfölle lyckligt, till en början uppträda som Teklas kavaljer, medan Slugman under tiden skulle övertaga Braxmans dam, som råkade vara en väninna till Tekla.

Beräkningen slog in. Braxman fick gubbens ja och ett vänfast handslag. Sålunda kom det sig, att han under färden genom staden åkte med Tekla och provisorn med väninnan. Men när man nått skogen utanför staden återställdes de lånade damerna åt rätta innehavaren. Detta förspel kallade Slugman på sitt anspråkslöst geniala sätt »en slug mans provisoriska anordning».

Om det som sedan följde, lyckades Rävlund icke få någon klar föreställning. Och däröver bör man icke förundra sig. Det var i fortsättningen mycket, som tänktes blott och skrattades fram utan ord.

När Tekla flyttat över i Slugmans släde, satt

hon en stund förbindligt konverserande med honom. Men under en paus i samtalet kastade hon sig åter plötsligt framåt med muffen för ansiktet under ett ohjälpligt skrattskov.

Tänk, att hon inte förr lagt märke till det! Människan, som satt bredvid henne, var ju blond och ljuslockig och påminde oslippligt om pudeln Eriksson. Och här åkte de nu tillsammans . . . Signora och pudeln Eriksson . . . alldeles som på torget . . . nej inte alldeles som på torget . . . inte fullt så . . . så ursprungligt. . .

Hon stramade upp sig igen och höll sig tapert allvarsam, så länge färden räckte. Men sedan under dagens och kvällens lopp, så fort hon kom litet avsides från Slugman, stod den för henne igen, synen från torget. Med de andra damerna var det icke stort bättre. Det viskades och skrattades undertryckt litet varstädes i knutarna.

Man föreställer sig naturligtvis, att Räv-
lund med sin taktiska fint för alltid distanserat rivalen och att Tekla tillföll honom som segerpris. Men så galet gick det inte. Det hade ju varit en synd mot den estetiska moralen, att någondera av de tävlande blivit belönad på

detta sätt för sina rävsluga knep. Verkligheten får lov att ibland ta hänsyn till konstens fordringar. Varken Rävlund eller Slugman vann det åtrådda priset. Det blev Braxman, som slutligen hemförde Tekla — med slöja och myrtenkrans, utan några som helst demonstrationer av stadens två- eller fyrfota prissar.

SIMON KANGUR

Simon Kangur hade tidigt på morgonen gjort en tur till sina fiskbragder ute på fjärden. På dagen hade han sedan tröskat en ria säd, den enda som fiskartorpets åker gav. Han kände sig ruskig i kroppen efter det svett drivande arbetet i rian.

»Jag får lov att elda bastun åt mig i kväll», sade han och reste sig från stugans förlåtssäng, där han legat utsträckt med kläderna på.

»Är det inte litet för sent?» sporde Brit-Maj, hustrun.

Hon satt vid bordet och matade lillpojken. Äldre brodern, som var fyra år, hade redan ätit sin kvällsmat och somnat framstupa på bänken med ansiktet mot armen.

»Kan inte hjälpas. Jag måste ha bad i kväll.»

»Jag kunde ju göra det i ordning», skyndade

sig svägerskan att inflika, i det hon höll upp med sitt arbete vid vävstolen.

»Behövs inte. Du har ju för resten fullt upp med det där du», avböjde Simon och slöt dörren efter sig.

Svägerskan fortsatte att veva upp varpen på vävstolsbulten. Hennes halvvuxna dotter höll varpfittjan med båda händerna så spänt som möjligt, glidande fram över golvet med stolen, som hon satt på.

Simon stannade på farstubron, undrande om han kunde reda sig där i bastun utan lykta.

Augustikvällens varma mörker höll på att lägga sig över nejden. Land och vatten smälte allt mer ihop till en dunkel massa. Men från stugans upplysta härd sträckte sig genom fönstret en gata av ljus över tunet ned till vattenranden och vidare ut över fjärden.

Åjo, det skulle nog gå utan lykta.

Torparen tog en börda ved från traven vid stuguväggen och följde ljusgatan åt till stranden, där bastun befann sig.

Han stod just i beråd att öppna bastudörren, då han fäste sig vid ett egendomligt ljud från sjön.

Vågbrus kunde det inte vara. Det blåste landvind. Så sjöng inte sjön under lästrand.

Kunde ljudet härröra av någon lyftande sjöfågelflock, någon ovanligt stor?

Nej, det var inte övergående utan fortfor med jämn styrka.

Eller kunde det bero på att ett väldigt fiskstim måhända dragit in i fjärden?

Helst hade Simon Kangur stannat vid denna förklaring, ehuru inte heller den föreföll mycket sannolik.

Låt fisken komma blott, den skall finna mina bragder på rätt plats, skrattade han belåtet och gick in i bastun med sin vedbörda. En grovfångst så där oväntat! Det skulle allt lätta bekymren något!

Tanken härpå sysselsatte honom ännu där han stod på knä och gjorde upp eld i bastuugnen.

Visserligen hade fisket slagit väl ut under sensommarn, men han behövde allt vad han kunde få ur sjön. Hushållet hade med svägerskan och hennes dotter fått två munnar till. Sjönk strömmingen i pris, blev det svårt att anskaffa medel till inköp av säd och vad annat behövdes

för vintern. Svägerskan var duktig, och även dottern gjorde rätt för födan, men torpet erbjöd ej tillräckligt arbete för dem. Det visste de själva och ledo troligen därav. Han var inte den, som ville lägga sten på börda genom att låta dem förstå, i vilken brydsam belägenhet han råkat till följd av broderns beteende.

»Fördömda landstrykaranlag!» mumlade han och lät näven falla tungt mot bänken, där han satt sig.

Förhållandet mellan bröderna Kangur hade inte varit gott under uppväxtåren. Jakob visade sig redan då vara oberäknelig och opålitlig. Han lät äldre brodern sota för sina snedsprång, där det blott lyckades honom. Och det lyckades för det mesta. Modern tog alltid parti för Jakob. Han var ju också hennes riktiga son; Simon var styvbarnet från faderns första gifte.

Efter föräldrarnas död hade förhållandet blivit bättre. Simon och Jakob kände sig mer än förr hänvisade till varandra, emedan de för övrigt saknade anförvanter. Att Simon härunder blev den stödjande, tycktes honom själv ganska

naturligt. Han var ju äldre bror. Det goda förhållandet fortfor efter det båda gift sig, beroende mycket på att deras hustrur kommo väl överens.

På sista tiden hade dock broderns anspråk på bistånd gått väl långt, tyckte Simon.

Såsom nu under den gångna sommaren.

Jakob hade fiskat med framgång i lag med bonden på andra sidan om fjärden, där familjen också bott. Men plötsligt hade han kastat loss från alltsammans, skyllande på att yrket var farligt nu, då ofred rådde och fienden blockerade kusten med sina snabba fartyg.

Sant var det ju, att ofred rådde. Ryktet förmälde även, att fienden gjort påhälsning och anställt skada i några hamnar. Men här hade man tillsvidare inte sett skymten av de fientliga franska och engelska kryssarna.

Var Jakob feg? Hade han av skuggrädsla drivits att lämna en lönande sysselsättning för att i stället ge sig ut på en osäker arbetsförtjänst — Gud vet vart?

Nej, feg var han inte. Därpå hade Simon många bevis.

Det var arvet från modern, det var tatar-

blodet, som åter gjort sig påmint — så kristligt välsignat det blivit i många släktleder.

Vem kunde rå för det man hade i arv med blodet? Den förlupne var ju på sätt och vis oskyldig

Oförsvarligt var det i alla fall, att han inte låtsade om det utlovade underhållet åt familjen, som han lämnat i broderns vård.

Men det skulle väl gå ändå. Simon Kangur var väl man att hålla nöden från dörren, om inte lyckan alldeles svek. Sälsskyttet på vår sidan återstod ännu att räkna med. Det kunde ge mycket det.

Han tände pipsnuggan och gick ned till stranden för att se till båtförtöjningarna för natten.

Medan han stod på båtbyggen vid sidan av notgistorna, fäste han sig åter vid det brusande ljudet från sjön.

Besynnerligt! Vad kunde det vara?

Han täppte till ena örat för att så mycket bättre höra med det andra, som han vände åt sjön.

För tusan! Det lät ju som forsande bogvatten under ett fartyg.

Ett fartyg här inne på Kangurfjärden! Det hade knappt förekommit i mannaminne. Fjärden var visserligen djup och segelbar, men ytterst farlig med sina många grynnor.

Han gick ut till yttersta ändan av bryggan och lyssnade under stigande spänning.

Bruset där ute mattades plötsligt av och blandades med det dova, kännpaka ljudet från tunga segel, som levde för vinden.

Alltså ett fartyg på kryss inåt fjärden, fastslog Simon.

I nästa ögonblick uppenbarade sig också en fullriggare skärande ljusgatan, som låg över fjärden. Den hade av allt att döma gjort stagvändning nyss och gick nu för styrbordshalsar med kurs åt motsatta stranden.

»Det blir en dyr seglats för mig.»

Fiskaren tänkte med oro på sina för natten utlagda bragder. Oron gav dock snart vika för en häftigt uppflammande förbittring.

»Vad har den där här att göra? Här på mitt fiskevatten! Må fan ta den!»

Med den beslutsamhet, som utmärker skärens handlingsvana folk, skyndade han upp till stugan. Han behövde icke överväga. In-

stinktivt stod det klart för honom, vad han hade att göra.

»Inte själabössan», sade han till sig själv, då han passerade grinden. »Den är för svår att hantera på sviktande grund. Nej, den mindre!»

Om några minuter stod han åter på båtbyggnaden med sin mindre lodbössa i handen. Hustruns förvånade fråga, vad han ville med bössan så sendags, hade han inte tänkt ge sig tid att besvara. Men så hade svaret fallit som av sig självt.

»Jag ska' rensa den förstås, medan jag sitter där nere och eldar bastun.»

»Men den är ju laddad.»

»Inte för tillfället.»

Han ville vara ensam om det, som nu förestod. De två lögnerna hade kommit så hastigt och naturligt, som om han inte gjort annat hela den tid de levat tillsammans än övat sig i att ljuga för henne. Och ändå var det första gången han gjorde det — åtminstone avsiktligt.

Skötbåten låg förtöjd längst ute vid byggnaden. I den steg han ned och hyvade ballasten över bord så ljudlöst som möjligt. Därpå kastade han loss och vickade med åran båten inåt

fjärden, tills den låg utom gränsen för ljusske-
net från stugan.

Här sträckte han segel. Det gick lika snabbt
som på klaran dag, ty han visste precis, var
varje ända låg och hur varje lina var belagd.
Vinden lekte ett ögonblick glatt i de sträckta
seglen, men så sprang Simon till rors, dukarna
fylldes, och båten skar fräsande upp mot våg
och vind.

Fullriggaren låg ännu på andra sidan om den
stora fjärden, där dess ovanrigg avtecknade sig
mot natthimmeln.

Fiskaren höll sig på hemsidan av fjärden.
Nattvinden drog bra och var lagom för sköt-
båten, sedan den blivit lättad från ballasten.
Efter en skarp kryss låg båten högre än seg-
laren hinsides, som med sin tunga massa och
sina råsegel icke kunde tävla med den lätta
spriseglaren under den rådande vindstyrkan.
Fartyget förde dessutom icke full duk. Det gick
utan tvivel avsiktligt sakta av försiktighets-
skäl.

Nu fann Simon tillfället vara inne att sträcka
över fjärden för att komma mellan inkräftaren
och den obelysta motsatta stranden, där han i

mörkret var bättre tryggad för att bliva upptäckt. Han föll av ett par streck och lade snabbt fjärden bakom sig. Så vände han och slörade ned på fartyget, som åter gjort slag och nu låg för babordshalsar. Det gick med släckta eldar. Endast nakterhuslampan lyste med svagt sken. Han höll bössan med ena handen och styret med den andra, skarpt fixerande rorsmannen, som han redan hade inom skott-håll.

Den rörliga silhuetten av fartygets skrov och rigg bekräftade, vad han anat.

Det var en fullriggare men av jämförelsevis små dimensioner. Kanonportarna längs sidan tillkännagåvo, att det var bestyckat. Beväpnade matroser fyllde däcket. En korvett således på väg att landsätta folk under skydd av nattmörker.

Nå, så mycket större skäl att inte spara på krutet, tänkte Simon.

För att ha händerna fria reste han sig och tog rorkulten mellan knäna. Han höjde bössan för att ta korn på rorgängaren.

Då råkade han lägga märke till en person, som stod vid sidan av denne.

Såg han i syne?

Mannen hade en förbluffande likhet med hans egen bror. Dräkten var främmande, men ansiktet skägget gestalten

En blyxtlik förmodan kom fiskaren att glömma bössa och roder. Hans farkost lovade rätt upp mot vinden, och seglet slog honom i ansiktet.

Detta påminde honom om det farliga i hans belägenhet.

Med ett raskt tag i styret bragte han båten över stag och strök av för halv vind mot stranden.

Men han hade svårt att ta sin blick från mannen på däck, så länge han hade honom inom synhåll.

Han såg honom visa med handen föröver och därefter gripa tag i ratten, som han hjälpte till att dreja ett slag åt babord.

Det sista han uppfattade var, att en officer trädde fram i lyktskenet och vände sig till männen vid ratten. I nästa ögonblick var allt åter en dunkel massa kring den svagt lysande punkten.

Simon Kangur hade gjort många äventyrliga seglatser i sina dagar, seglatser i hög sjö

under rykande storm på öppna havet, seglatser mellan lömska blindskär och rev. Aldrig hade han dock fört sin båt under en så pinande själsspänning som denna gång. Den strid han nu stred var värre än kampen mot havets farligheter. Här gällde det något mer än att med mod och säker beräkning ta sig fram till ett utsatt mål. Det gällde att bestämma själva målet. Han kunde fullfölja det uppsåt, varmed han lagt ut från stranden, men — gjorde han rätt eller orätt i att fullfölja det? Hans vilja famlade inför det, som borde göras.

Utan tvivel var mannen ombord en förrädare, som låtit muta eller skrämma sig att lotsa korvetten in i fjärden. Utan tvivel var fienden ute i mordbrännarärenden. Stadshamnen låg i närheten. Där voro utförselvaror hopade i stora upplag samt skyddade av militär bakom strandförskansningar. Genaste skogsvägen över näset, som skiljde Kangurfjärden från Hamnfjärden, var blott några verst lång. Planen var tydlig. Fienden förberedde en nattlig överrumpling, som med lätthet skulle bringa folk och egendom, stad och hamn i hans våld.

Det kunde förhindras genom att han, den

ensamme seglaren, satte en kula i kroppen på förrädaren.

Men om förrädaren var den han antog? Om förrädaren verkligen var hans egen bror?

Bland bygdens folk fanns ingen annan att gissa på. En främling åter hade omöjligt kunnat åta sig att lotsa in fartyget.

Och likheten!

Men två människor kunde ju likna varandra. Och den svaga belysningen kunde verka förvillande

Nej, här gavs ingen annan visshet än den, att han hade en fiende att göra med — landets fiende, som var fågelfri.

Simon bet ihop tänderna och tryckte ner rorkulten i lä, så att båten åter gick över stag.

Landets fiende!

Hittills hade landets fiende tett sig för honom som någonting obestämt, som för resten inte stort angick honom — det fanns ju de som skötte försvaret. Nu hade detta obestämda plötsligt uppenbarat sig som något sataniskt, som riktade sig mot honom själv och andra oskyldiga. Där höll landets fiende som bäst på

att plöja in på hans dyrbara skötar för att gå till sitt mordbrännarvärv. Och det under ledning av samma usling, som

Åter kokade inom honom bitterhetskänslan från uppväxtåren, då tatarättlingen inkräktade på hans rätt i stöd av en annans onda makt och myndighet. Då var modern den stödjande onda makten, nu var fienden. Då hade han fått lov att foga sig. Nu skulle han handla — handla på egna och andras vägnar. Han kände tusendens viljestarka hänförelse sjuda inom sig. Var han ock en myra i bredd med denna fiende, skulle han likafullt bita till, och det med myrans mod, om han så gav livet med det samma. Intet skulle denna gång förhindra honom att fullfölja sitt uppsåt!

Skötbåten lovade för andra gången upp vid sidan av fartyget.

Ånyo höjde Simon Kangur geväret för att ta korn på lotsen.

Ett minne dök plötsligt fram, en för länge sedan förflyktigad bild ur det förgångna.

Han tyckte sig se ett fattigt hem, där en ung moder redde till nattläger åt sitt sovande barn, som fadern bar kärleksfullt på sina armar —

samma far, som nu stod där i lyktskenet och höll ratten

Tvehågsenhetens ångest höll på att få makt med fiskaren. Svettpärlor åkte utför hans ansikte och droppade ned på handen, som tveksamt höll bössan. Här var ingen tid att förlora. Om några minuter kunde korvetten gå till ankars och utsätta båtar. Då var det för sent att handla. Han befarade dessutom, att man ombord redan lagt märke till honom.

»Det är väl meningen, att *jag* inte ska' ta korn på den mannen.»

Med rorkulten mellan knäna ställde han sig åter i position. Geväret förde han dock icke upp till siktläge mot kinden utan höjde det halvvägs till ett kastskott.

»På Guds försyn då! Må *han* sikta!»

Skottet gick.

Simon såg mannen ombord famla med armarna i luften och stupa i däck.

I samma ögonblick grep han åter tag i roddret och lade om kursen. Han styrde nu båten i motsatt riktning till fartygets för att så hastigt som möjligt förstora avstånden mellan dem. I en lång båglinje stävade han sedan mot båt-

hamnen vid hemstranden, där han snart landade.

Men ännu kunde han icke känna sig säker för följderna av sitt skott.

Ombord på korvetten hade uppstått livlig rörelse, efter det skottet fallit. Rorgångaren hade synbarligen blivit förvirrad. Officerare skyndade till. Man böjde sig ned över den fallne. Kikare riktades åt båda sidorna ut i mörkret.

När Simon höll på att bärga sina segel, kunde han trots mörkret uppfatta, att korvetten lagt bi för vinden och höll på att förlora farten. Kanske skulle den driva ned på Storgrundsrevet, som den nyss försökt parera och nu hade rätt i lä. Då så! Det skulle bli mycket att vinna på den saken Han hade ännu inte hört ankaret gå.

Men för tillfället var det inte tid att tänka på slikt.

Här kunde bli farliga efterräkningar för honom själv. Fienden kunde fullfölja sin avsikt att landsätta folk, kunde undersöka stränderna, husen

Han beslog seglen i hast, förtöjde båten

och skyndade i land. Bössan förde han raka vägen till fähuset, i vars låga halmtak han stack in den. Där skulle det bli svårt att finna den i händelse av en undersökning.

Ja, det kunde bli mycket att vinna, ifall korvetten blev liggande på Storgrundsrevet.

Men priset, som han redan betalt därför! Priset! Om det nu var släktblod?

Nej, aldrig skulle han röra vid bytet. Vem som helst skulle få bärga det. För honom skulle det få ligga orört. Priset var för dyrt.

Här hade dessutom en starkare makt, än han från början anat, haft sin hand med i spelet.

Så rådvill hade han aldrig känt sig som i det avgörande ögonblicket där ute på fjärden. Han hade den tydliga förnimmelsen, att han sist och slutligen varit ett redskap i en annans hand. Visserligen var han känd som en av ortens skickligaste skyttar, men inte ens han själv hade tilltrött sig att med ett kastskott kunna träffa så säkert, som här skett. Och detta, att skottet föll just då förrädaren höll på att styra in på skötarna, som lågo vid Storgrundet, berodde det kanske på skyttens beräkning? Nej, här skymtade också en mäktigare vilja fram.

Så skulle det då få bli den mäktiges sak att straffa eller belöna, som han fann för gott.

Spänningen i nerverna gav sig. Simon Kangur kände sig lugn som efter en vanlig fiskefärd. Han drog bössan fram ur takhalmen och gick åter ner till stranden.

Här lade han märke till att korvetten brassade om under ivrigt signalerande, som besvarades från havet utanför — som han antog — från ett annat fiendefartyg. Den vände och låg snart för full duk på utgående. Kanske skulle den lyckas ta sig fram till kamraten. Farleden var klarare utåt fjärden än inåt. Nu skar den ståtliga företeelsen åter ljusgatan. Intet tvivel således att överrumplingsplanen strandat! Bud skulle han i alla fall bringa till staden om den hotande faran, och det redan i denna natt.

Mekaniskt, upptagen av sina tankar styrde Simon Kangur sina steg åt stugan.

Då han trädde inom dörren, kände han sig slagen av den oförändrade vardagsro, som mötte honom här.

Vad hade inte tiden fört med sig där utanför, den korta tiden om halvannan timme eller så!

Och här rådde samma urknäppsfulla frid som då han gick. Barnen hade kommit i säng. Grytan med det kokande badvattnet ångade över spiselelden. Hustrun sysslade vid kärllhyllan, lugn och säker som vanligt, helt utanför den själsspännande strid han nyss genomkämpat, helt utanför allt det som stått på spel under de förfärliga minuterna där ute. Svägerskan och den unga flickan höllo på med sitt vid vävstolen utan en aning om vad som drabbat dem.

Simon tog hastigt sin blick från de två, hängde bössan på väggen och satte sig på vävstolsbänken.

Medan han satt där och såg på det stilla hemlivet i stugan, tedde sig det som förefallit där ute som något sagolikt. Hade han verkligen upplevat det? Var det icke snarare en obehaglig dröm, varur han uppvaknat, eller en flyktig syn, som dragit förbi?

Om en stund vände han sig till svägerskan.

»Margret du! Mörkret för ibland sällsamma ting med sig. För en stund sedan tyckte jag mig se Jakob draga förbi på ett främmande skepp där ute på fjärden.»

»En spöskyn! Det betyder, att han aldrig kommer åter!»

Hon tog med handen åt huvudet och vacklade mot vävstolen under ett halvkvävt utrop.

»Kanske betyder det så. Men försök lugna dig! Jag skall bjuda till att vara ett stöd för dig och Gertrud.»

— — — —

Under sken av att vittja bragderna begav sig Simon Kangur redan före morgonväkten till staden med underrättelsen, att fientliga fartyg varit synliga.

Här visste man ingenting om det nattliga överrumplingsförsöket, men väl hade man sett fartygen draga förbi på väg norrut.

En vecka senare förmälde ryktet, att fienden gjort påhälsning i en annan av kuststäderna och därvid bränt tjärhovet och virkesupplagen vid hamnen.

— — —

Om Jakob Kangur ingick aldrig några underrättelser. Han var och förblev spårlöst försvunnen.

»SVÄRJESSIDAN»

Östmans Bertil var en nioårig parvel med späda lemmar och frånvarande blick. Han var den enda telningen i familjen, men saknade dock icke jämnårigt sällskap.

På Torparbacken, där familjen bodde, funnos icke mindre än fem hushåll i var sin stuga. I de andra stugorna var det fullt av växande ungdomar, mest pojkar. Bertil hade kamrater mer än han tyckte sig behöva. Ty han gick mest sina egna vägar och skötte ensam sina lekar. Kom någon av kamraterna till för att leka med, blev allt så märkvärdigt bakvänt.

Än värre artade det sig då granngårdspojkarnas hela svärm i sin farande upptågsiver damp ned i hans tysta lek. De förstodo alls inte, vad han åsyftat med sina små tillställningar av sand och stenar och brädstumpar eller

vad annat han hade av materialier att gripa till. Ibland företogo de sig att driva gäck med hans sinnrika anordningar, kränkande därvid hans heligaste känslor. Det kunde gå så långt, att de sparkade sönder, vad han kärleksfullt byggt upp, och sprungo skrattande sin väg.

Då var det svårt för Bertil att lägga band på det uppflammande lynnet. Det blänkte till i hans drömmande ögon, han grep häftigt en sten för att slunga mot fridstörarna, men hejdade sig och slog den i backen under ilsken gråt. Vad hjälpte det att ge sig i strid med den övermäktiga fienden? Han kände väl till vilka utmärkta slagsbultar den räknade.

Efter sådana uppträden begav han sig vanligen in i stugan. Därvid stannade han dock ett ögonblick i farstun och torkade av tårarna med den trasiga tröjärmen. Mor skulle inte få se, att han gråtit. Hon hade i likhet med pojkarna gjort narr av honom för hans blödighet, ty mor var liksom far en hård natur.

»Är du en karl du, som genast smälter?» hade hon en gång yttrat, när han kom gråtande in och beklagade sig över de andra pojkarnas

elakhet. »En karl skall vara hård i sinnet och hård i nävarna.»

Nu hade Bertil åter blivit utsatt för kamraternas begabberier.

Han bjöd till att svälja förtreten och gick in i stugan för att få vara i fred. Men mor märkte, hur det var fatt med honom. Hon ryckte till sig en vedklabb och lade den i handen på honom med befallning att gå ut och ge svar på tal.

Bertil tassade motvilligt i väg.

Visst ville han ge svar på tal och det så, att det kändes. Men, men . . . de voro så starka, de andra

Då han kom ut på trappan, fann han till sin glädje, att fienden redan avlägsnat sig. Det verkade, att den förträngda harmen åter gjorde sig gällande med sin ursprungliga styrka. Han njöt av att föreställa sig, hur han klådde upp de där två från Johan-Fredriks, som voro de värsta.

Den ena av dem hade kallat det att spela sionsharpa, då han ansatt honom, tills han börjat gråta. Den andra hade drivit ett blodigt skoj med Bertils egenhändigt förfärdigade väderkvarn med sågargubben, som den försatte

i vild arbetsiver, när vinden låg bra på. Pojken från Johan-Fredriks hade inte låtsat förstå, att gubben sågade, utan påstått, att den bockade för att tiggå ull. Han hade skymfligt kallat den ulltiggare.

Bertil kom ihåg deras gemena miner, slog vedklubben i stentrappan och rök på mors sopkvast, som stod vid stuguväggen.

»Här skall du ha för ulltiggaren!» utbröt han, slängde kvasten i backen och gav den ordentligt på käften.

Så fick han klart för sig, att galten, som gick i närheten och nöffade med trynet i gräsvalen, liknade den andra plågoanden.

»Här skall du ha för sionsharpan!» fräste han, i det han flög upp på galtens rygg, grep tag i dess långa öron och gav den på trynet.

Galten satte i med sitt gällaste ångestskri och sökte räddning under foderladan. Vilket också lyckades. Ty öppningen var inte hög nog för både galt och ryttare. Den senare kastades därför omilt i backen.

Nu kom Bertil till sina sinnens bruk. Han kvistade av utmed åkerrenen, allt vad fötterna buro, för att undgå efterräkningar med mor för

det passerade. Bakom en buske låg han sedan gömd en god stund, lyssnande med oro till de småningom avtagande tonerna från sionssharpan under höladan.

* * *

Nere i kanten av hemåkern stod en präktig asp med rak stam och regelbunden krona. Bertil hade alltid tyckt om den aspen. Vid dess rot hade han med förkärlek anordnat sina lekar, isynnerhet då han ville vara i fred för kamraternas påhälsningar. Intet annat träd kunde jämföras med detta. Dess stam såg så förnäm ut med sin jämna, ljusgröna färg, dess lövverk med de penningliknande bladen spelade så sällsamt. Ingen annan plats var som denna. Här var ständig söndag.

Efter ett besök, som Bertil gjort i församlingens klockstapel tillsammans med de andra pojkarna, hade aspen fått än större värde i hans ögon.

Klockstapeln med de svängande och mäktigt ljudande klockorna var det mest storartade han visste. Om han nu kunde hugga ut ett rum i aspens stam där uppe bland grenarna och an-

bringa en lämplig klocka i rummet, så betydde det, att han hade sin egen härliga klockstapel, där han kunde ringa, hur mycket han ville.

Tänk, att ha sin egen klockstapel!

En kyrka var ingenting mot en klockstapel. Psalmsången i kyrkan var visserligen icke att förakta, när klockaren sjöng för full hals under konstiga munvridningar. Prästens svängningar framför altaret, där han stod i sin guldstickade kåpa och mässade, utgjorde ju också en sevärd högtidlighet. Predikstolen ingav en viss aktning genom sin höjd.

Men vad var dock allt detta, jämfört med en klockstapel!

Han erinrade sig från besöket i stapeln, hur man fick trappa uppåt en god stund genom mörka, spökdystra våningar, innan man kom till det vördnadsbjudande rum, där klockorna hängde. Deras vida gap, som välvde sig tätt över pojkarnas huvuden, ingåvo en känsla av bävan. Det oaktat gällde det att genast träda fram och beröra storklockans kläpp med handen. Annars blev man »krossad», vilket bestod i att man kände sig lemlurten och starkt illamående. Det hade hänt, att

en och annan, som uraktlåtit att iakttaga försiktighetsmåttet, blivit så sjuk, att han fått lägga sig till sängs efter besöket i klockstapeln.

Karlarna där uppe vid klockornas axelvingar begynte trampa vidundren i gungning.

Det blev spänningens höjdpunkt. Bertil kände, att benen höllo på att vika sig under honom. Han och de andra pojkarna gjorde en snabb reträtt till ett hörn av rummet, där de tryckte sig tätt intill väggen.

Storklockan intresserade mest. Den steg allt högre för var svängning. Snart skulle kläppen slå de första upptrampningslagen, som tillika voro de hårdaste; malmen och järnet möttes då i skarpaste motsvängning. Pojkarna täppte till öronen med fingrarna för att icke dövas av ljudet. Nu gapade klockan redan ut genom luckorna. Den steg över axelhöjden. Ännu några svängningar, och den stod tyst och stilla med gapet uppåt. Ringaren kunde se rätt ned i den.

Han lät den stå så en stund, medan hans medhjälpare trampade upp den mindre klockan. Med en lätt ansats på vingen svängdes klockorna därpå turvis runt, så att de återtogo

den upp- och nedvända ställningen. Klangen var nu mildare, och pojkarna vågade ta fingertopparna ur öronen. Men var gång storklockan rungade i svängningen, skälvde Bertil till som under en frossbrytning. Stapeln riste i sin svåra resvirksstomme, så att man kunde höra flöjeln gnisslande slå runt där uppe på takets sviktande spira.

Ringning var det styvaste Bertil från den dagen visste. Han skulle bli klockringare, när han blev stor. Det var avgjort. Där uppe i aspens krona skulle han öva sig i konsten. Visserligen kunde det ske endast med fingrarna, men han kunde ju föreställa sig, att han trampade klockan. Planen med aspen måste förverkligas. Annat kunde inte komma i fråga.

Det var dock ännu en sak, som stod i samband härmed och höll honom i spänning.

På våren hade stockflötning ägt rum i älven, som strök tätt förbi. Flötningen hade stoppats för en vecka nedanom Torparbacken till stor fröjd för det unga släktet där. Av det starka strömdraget hade stockarna packats så tätt ihop ovanom bommen, att pojkarna kunde springa på dem från strand till strand som på

en gungande brygga. Att det var förenat med livsfara gjorde blott sporten intressantare.

Nu var denna härliga tid förbi. Men den hade efterlämnat något för Bertils planer med aspen mycket värdefullt. Detta var en repstump, som blivit liggande i gräset på stranden, sedan flötningen fortsatt och flötningsskarlarna försvunnit.

Kring denna repstump kretsade hans tankar alla dagar. Han drog sig dock för att helt enkelt anamma den. Men tillika fruktade han, att någon annan skulle få syn därpå och fara av med den. Han behövde den, behövde den alldeles nödvändigt.

I den första glädjen över fyndet hade han med hittarens rätt lagt beslag därpå. Men i detsamma hade han hemfallit åt betänkligheter. Var repet hans? Det tillhörde väl flötningsskarlarna. De skulle kanhända infinna sig och återfordra det. Han lade det tillbaka i gräset, precis som det legat.

Men han gick dagligen ned till stranden för att se efter om det låg kvar. Därvid undvek han dock att gå ända fram till fyndet, för att inte trampa upp spår, som kunde visa andra på

det. Han stannade på den allmänna trådan, som ledde längs stranden, och iakttog däri- från, huruvida skatten låg kvar.

Ja, den låg kvar dag efter dag. Den låg där ännu, fin och glänsande i solskenet. Han följde dess slingringar begärligt med ögonen. Den mätte väl sina tre, kanske fyra famnar i längd! Och inte mer begagnad var den, än att den blivit lagom mjuk att hantera! Den var så läcker med sin färskbruna tjärfärg, att han velat bita i den. Åh, den som ägde den repstumpen! . . .

Men det var ju rent av synd att låta den ligga där och förfaras. Nu hade den legat där över två veckor, och flötningskarlarna syntes inte till. Helt säkert skulle de inte mer återvända. De voro vid det här laget långt borta i en annan församling. Den var ju hans, eftersom ingen annan hade förbarmade med den. I bättre händer än hans kunde den för resten aldrig råka. De andra på backen skulle inte alls förstå att uppskatta den. Pojkarna skulle naturligtvis använda den till gunga och på det sättet skava den fördärvad. Eller kanske skära den i bitar. Hans fina repstump!

Där vid simstället höllo de som bäst på med sina vilda upptåg. Han kunde höra, huru de svuro i mun på varandra. Det gjorde de ju alltid, då de kommo samman. Torparbacken kallades inte utan orsak »Svärjessidan» av dem, som bodde på motsatta stranden. Han såg, hur sällarna regerade i vattnet, så det sprutade om dem. Vilket ögonblick som helst kunde de infinna sig och lägga beslag på det han så länge med omsorg vakat över. Det skulle inte ske!

Han gick beslutsamt fram till repet och ringlade upp det.

Nu återstod bara att komma undan därmed så fort och obemärkt som möjligt.

Men huru klara simstället, där den överlägsna fienden uppehöll sig? Han måste passera platsen, emedan han befann sig längre ute på den smala nabben.

Nå, det skulle väl gå. Han skulle passa på och smyga sig förbi, medan pojkarna i vattnet voro som ivrigast upptagna av sina inbördesfejder.

Halft krypande i skydd av enstaka buskar hade han redan lagt den farligaste delen av vägen bakom sig, då han hejdades av ett »hallå

där, du sionsharpa!» Det verkade på honom som ett förlamande slag.

»Varför lyskar du där bakom buskarna?»
»Vad gömmer du bakom dig?» »Visa det!»
kom det som snabbeldsskott från pojarna i vattnet. De hade upphört med sitt nojs och stodo där storstirrande.

Bertil svarade inte utan gjorde min av att fortsätta sin väg.

»Vill du stanna!»

Adalbert, en av de större bänglarna, rusade upp ur vattnet.

Bertil insåg, att här ingen hjälp var att förvänta. Men den skulle inte heller behövas!

Märkvärdigt nog hade hans fruktan för Adalbert med ens försvunnit. Kanske berodde det på att denne för tillfället var avklädd paltorna, som i det dagliga livet kännetecknade den skrämmande busen. Han förnam endast en brinnande lust att flyga på sin fiende och klå upp honom. Besinningslöst sprang han honom till mötes och gav honom ett kraftigt rapp med det ringlade repet över ansiktet.

Adalbert blev överraskad och kom sig icke

genast för att slå tillbaka. Som en rasande gav Bertil honom slag på slag. Det var som om fäderne- och mödernekynnet plötsligt slagit ut i full blom hos pojken. Han tvekade ej att ge sig i brottning med motståndaren, sedan denne lyckats få ett nacktag på honom.

Därvid kom han dock till korta. Han var underlägsen i styrka och hade svårt att få ett fast grepp på den andras nakna kropp. De välte om i gräset och Bertil blev liggande under. Men då Adalbert lämnade honom för att nappa åt sig repet, var han ögonblickligen på fötterna och fick tag i den ena ändan. De drogo var åt sitt håll. Styrkan avgjorde igen. Bertil släpades med. Men han släppte icke taget. Icke ens sedan bundsförvanterna skyndat Adalbert till hjälp. Han såg buskar och trädstammar glida förbi, där han låg och plöjde sin fåra i gräset. Än åkte han på rygg med blanka himlen för ögonen, än färdades han å gruv och såg intet annat än gräset under sig.

För att göra slut på kampen försökte pojarna lösa Bertils händer från repet. Det lyckades icke. Han bet de anfallande i händerna. Han sparkade dem med sina skodda fötter,

vilket bekom deras nakna lemmar allt annat än väl. De måste uppge planen.

Då beslöto de att försöka med en vattenkur.

Sakta men säkert gled det besynnerliga kräldjuret av stretande pojkar mot stranden. Det gled ned i vattnet, där det ormade fram som ett sannskyldigt röt månadsvidunder. Än var Bertil ovan vattenskölet, än dök han under. Han spottade och fnös, när han kom upp. De drogo honom längre inåt viken, där botten var mjuk. Han fick ävja i munnen och var nära att kvarkna. Men nej så attan heller, om han ämnade ge sig! Repet var hans! I alla fall mer än de andras. Rätt skulle vara rätt!

När han ett tag kom på fötter, märkte plågoandarna, hur ömkligt nedsmorda hans kläder blivit. De funno att de gått något längre i sitt förehavande, än att det kunde rättfärdigas inför en högre myndighet av föräldrar. Den fegaste smet undan bakom busken, där han lagt sina kläder. De andra följde exemplet. De klädde sig i hast och lomade av en och en. Det var också hög tid på. Där uppe på backen hade redan några allvarligt iakttagande representanter för föräldramakten uppenbarat sig.

De avdunstande ungdomarna bjödo till att göra sig så små, så små, ty de voro starkt skuldmedvetna. Vilket icke var något alldeles tillfälligt. Det var snarare ett permanent tillstånd hos dem. De insågo själva, att deras sedliga vandel liksom deras kunskap i kristendomens stycken icke utgjorde något lysande föredöme. På läsförhören inhöstade de regelbundet skrylor av prästen och kommo hem moltysta med sorgset hängande näbbar. Föräldrarna försökte trumfa i dem ordet den nedre vägen. Men det återstudsade ohjälpligt.

Bertil stod ensam kvar på stranden med krigsbytet i sin hand. Ilskan hade pressat fram tårar i hans ögon, men segerkänslan kom dem att torka snart. Värre var det med kläderna.

Vad skulle mor säga?

Här fanns ingen annan utväg än att gå till henne och framlägga saken, sådan den var. Han gjorde det.

Mor var oväntat snäll den gången. Hon mumlade något, som han inte kunde uppfatta, och gav honom utan snäsor torra kläder. När far kom hem om kvällen och fick höra om händelsen,

gav han till ett kort men innehållsrikt skratt, som han brukade, när han var nöjd med någonting.

* * *

En lyckofylld tid vidtog nu för Bertil. Han botade i hast sin slidkniv, vars angel satt löst i skaftet. Han grävde fram ur fars verksakslåda en lämplig navare, huggborr och hammare, som han stoppade i sina fickor. Så utrustad begav han sig till aspen. Den stod nu i sin finaste försommargrönska och prasslade sin välkomsthälsning honom till mötes.

Repet förde han också med. Det var ju den första betingelsen för framgång i hans företag. Han hade räknat ut att han med hjälp av det skulle kunna praktisera sig upp i aspen. Och beräkningen slog ej fel. Genom att binda en sten i repets ena ända lyckades han kasta det över trädets lägsta gren. Han angjorde det med en rännögla och fick sålunda en klätterlina upp till kronan, där det var lätt att äntra vidare till det för klockrummet bestämda stället.

Här gjorde han sig bekvämt på grenarna och vidtog med arbetet. Hur det skulle bestå

hans älsklingsträd, tänkte han alls icke på. Han gick fullständigt upp i sitt förehavande och njöt oändligt därav. Den gamla kurirklockan, som tidigare begagnats som koskälla, hade han redan försäkrat sig om. Mor hade inte haft något emot att han lånade den, ehuru han icke uppgivit avsikten med lånet. Det var just däri tjusningen låg, att ingen visste, vad han förehade.

Efter några dagar var han kommen så långt med arbetet, att han kunde skrida till att förse klockan med axel och vingar samt inställa den på dess plats. Darrande av iver klättrade han upp i aspen med klockan hängande på halsen. Några små anordningar ännu, och så var allt färdigt. Han torkade svetten ur ansiktet och andades ett djupt tag.

Ja sannerligen! Där hängde klockan, alldeles som den skulle.

Han försökte ringa den. Det gick förträffligt. Den svängde ledigt och klang så skärt.

Dock vågade han ej denna gång ringa sig mätt på nöjet. Grannstugupojkarna voro inom hörhåll. Vad kunde det inte medföra, om de infunno sig!

Sedan han försett klockrummet med luckor av aspbark, klättrade han ned, lösgjorde repet och gömde det under golvet i den närbelägna ängsladan. Längre dröjde han dock kvar på platsen, beskådande sin klockstapel från alla sidor. Ingen skulle nedifrån kunna upptäcka, vad trädet gömde på. Han satte sig på en sten med blicken fortfarande riktad mot klockrummet där uppe. Pressande händerna mellan knäna gned han dem i förtjusning mot varandra och skrattade tyst fram sin tillfredsställelse.

En dag då Bertil under ringningen såg ned från sin upphöjda plats, fann han aspen omgiven av hela fiendeskaran. Han hade glömt att som vanligt draga upp klätterlinan och befarade nu det värsta. Märkvärdigt nog gjorde pojarna inga försök att störande inskrida. De bådo honom tvärtom att fortsätta ringningen, som han avbrutit. Och de stodo stilla beundrande kvar där nere.

Han kunde inte tänka sig, att de rönt lika mäktig inverkan som han av besöket i klockstapeln. Han visste inte, att ringarens värv från den dagen framstått som höjdpunkten

av manlighet även för dem. Visserligen hade de förehavt ringningsövningar med en klabbklocka, som de anbragt i kujen mellan fähuset och foderladan hos Johan-Fredriks, men därvid hade de snart råkat i gräl och förstört hela inrättningen. Bertils klocka och stapel verkade tämjande på dem. De fingo respekt för hans uppfinningsförmåga. Och klockans ljud spred helgdagsstämning över platsen.

När Bertil kommit ned, föreslog Adalbert, att den tomma ängsladan skulle inrättas till kyrka. Alla voro med därom. Man anordnade där med bräder och stenar både altare och klockarbänk.

Och sedan kommo de mest oanade anlag i dagen.

August, som varit Adalberts trogna vapen- dragare i allt ont, anhöll att få bli klockare. Adalbert, som hade medfött behov att framträda, utnämnde sig själv till präst. Han ställde sig vid altaret och mässade: »Här vänder sig prästen till församlingen», och »Här vänder sig prästen från församlingen», det enda han kom ihåg av ritualen i psalmboken. August sjöng »Den blomstertid nu kommer», och Bertil

klämtade sist avslutningslagen. Platsen var härmed invigd till kyrkogård.

Ur denna magra början framväxte inom kort betydligt fylligare högmässor. Aldrig hade pojkarna kunnat tro, att det var så trevligt att leka gudstjänst. De lärde sig utantill den ena psalmen efter den andra. Melodierna kunde de förut. Dem hade de så ofta fått höra i och utom den riktiga kyrkan. Till och med katekesen gick numera tämligen bra i dem.

Det började framstå allt tydligare för ungdomarna, att deras vardagsleverne icke passade riktigt ihop med deras söndagsförnöjelse. Leken var ju inte heller fullständig, så länge man inte i sitt uppförande lät förmärka något av den ärliga kyrkobesökarens begrundande saktmod. Särskilt hade det där uttrycket »Svärjessidan» begynt verka naggande.

Svärjandet avtog också märkbart bland pojkarna på Torparbacken. De hade kommit överens om att den, som med vett och vilja framhårdade däri, skulle uteslutas från gudstjänsterna. Ett »fan-anamma» i misstag, såsom då man råkade falla eller klubba sina nakna tår mot en sten, kunde ursäktas till en början.

Även en annan förändring kunde iakttagas hos ungdomarna. De levde numera i god sämja med varandra.

Förhårdade slynglar ha också en smula sinne för religion. Ehuru de myndiga ofta förgäves slå efter det.

JAKOBSTEGEN

Markus och Jakob Klåvas voro grannar på var sitt skärgårdshemman. Ägorna lågo rå i rå, och stugorna stodo några tiotal meter från varandra, åtskiljda av ett lågt, mosslupet stengärde. Ursprungligen hade Klåvas varit ett hemman men blivit delat i tvänne på 1700-talet.

Markus härstammade från den gamla, välbärgade Klåvassläkten, som sedan urminnestid bott på platsen. Jakob var icke rotfast i samma bemärkelse, ehuru även han var ekonomiskt väl situerad och som sådan kände sig lika hemmastadd på sitt kvartmantal som Markus på sitt. Hans far hade inflyttat från grannförsamlingen samt med sitt arv om några tusen mark skaffat sig äganderätten till Klåvas n:o 2. Med hemmanet hade han övertagit Klåvas som släktnamn.

Ehuru detta var fullt berättigat enligt lag och hävd, betraktade Markus och hans familj granngårdsfolket som namninkräktare och talade vid tillfällena, då grannsämjan låg nere, om utbölingar.

Dessa tillfällen voro icke alldeles sällsynta. Grannsämjan på Klåvas var sanningen att säga mycket skiftande. Barnen, som hörde talas därom, föreställde sig grannsämjan som ett djur av obestämbart utseende. Ju större grannsämjedjuret var, desto bättre, ty då sällskapade familjerna med varandra och barnen kunde leka samfällt var de ville. Ju mindre djuret blev, desto värre tycktes det arta sig. Om det »låg nere», ställde det till svåra spektakel — tvärt emot vad fallet var med andra djur, som brukade vara ofarligast, när de vilade. Och försvann det helt och hållet, gick det alldeles på tok. Det hade helt visst förmågan att som krutet upplösa sig i luft och därvid åstadkomma förskräckliga verkningar.

Så gick det en gång, då Markusgårdens får smögo sig in på orätt gårdsplan och började beta där. De blevo av husmodern själv i Jakobsgården eftertryckligt visade hem raka vägen

över stengärdet. Under högljudda utgjutelser över »svälfödingarna» kastade hon kvasten efter dem. Vid deras flykt över gärdet ville hon ge dem en sista smörjelse men fick ej tag i några andra kastvapen än sin mans stövlar, som voro utlagda till torkning på gräsvallen. Dem slängde hon i hettan in på granngården efter den »fyrfota markusaveln».

Markusgubben råkade själv bevittna händelsen, där han stod innanför stalldörrens tillskjutna underhalva. Till svar på angreppet lät han stövlarna susa tillbaka mot gummans fylliga fasad. Hon vek åt sidan, och hans försök att få träff på henne hade till följd, att den ena stöveln tog riktning mot Jakobsgårdens lillstugufönster och slog en ruta i kras.

Härmed var meningsutbytet för denna gång ändat.

Mellanfallet gav dock efteråt anledning till juridiska betraktelser över frågan, vem det rätteligen ålåg att bekosta en ny ruta i stället för den sönderslagna. Ett stickord i förbifarten från Jakobsfolkets sida föranledde Markus att sända en av sina yngre söner till grannen

med den runda summan av fem mark som ersättning för rutan.

Jakob kände sig kränkt i sin egenskap av kronans välbärgade skattebonde, lade även en femma i pojkens hand med beskedet att Jakob Klåvas hade råd att själv bekosta sina fönsterrutor och att därtill unna sändebudet en hacka för besväret.

Förhåvelsens anda fick nu makt med den gamla Klåvasättlingen Markus. Flåsande och harklande gick han av och an över stugugolvet, övervägande storleken av den summa han i sin tur borde offra. Han ville visa, att hans pengar räckte minst lika väl till som utbölingens, änskönt han icke som denne bedrev fiskmångleri vid sidan av sitt ärliga arbete utan nöjde sig med att på fädernas vis ta guldet ur åkern och silvret ur sjön. Besluten som han var att hoppa högre än grannen i frikostighet, måttade han på ett tjugomarks höjdsprång.

Tjugo mark! Det skulle ge den andra något att tänka på!

Men . . . men . . . tjugo mark och därtill allaredan offrade fem mark . . . Sade tjugofem mark! Ganska väl betalt för nöjet att kasta

sönder en fönsterruta med en gammal stövel! Man kunde köpa ett par nya stövlar och litet till för den summan.

Höjdmåttet ställdes på femton mark.

Men femton mark var intet runt tal. Såg ut som en prutsumma. Alltså tio mark. Det var jämnt dubbelt mot vad Jakob lagt i pojkens hand och således bussigt nog.

Markus tog en tallrik från kärllhyllan och tillsade gossen att lägga de två femmarkssedlarna på den. Anrättningen pyntades därpå storståtligt med en tiomarkssedel för att överbringas till granngården. Därvid borde framhållas, att det skulle vara betalt för fårbetet också. Gossen knotade och ville frisäga sig från uppdraget men fick lov att foga sig.

Om en stund återvände han med trettio mark på tallriken. Han förklarade småsnyftande, att där var tio mark för ansträngningen att kasta hem Jakobfars stövlar.

Ny prövning av sakläget.

Ett tjugomarks skutt vore kanske nu av förhållandena påkallat. Dock — man borde ju gå stegvis till väga. Det hade han, Markus Klåvas, lärt sig i livet. Femton mark tedde sig

visserligen som en prutsumma. Strängt taget var där dock något förnuft med den summan också. Man kunde ju tänka sig saken så, att han från början haft för avsikt att ideligen hoppa fem mark högre än medtävlaren. Först var det fem, så tio och nu femton. Naturligtvis skulle det nu vara femton!

Med likgiltig min lade Markus tre femmarks-sedlar överst på tallriken och befallde parveln att ge sig av med den. Pengarna kunde behövas till ett fiskmånglarbetsman av järn — skulle pojken säga — eftersom Jakob ägde endast ett träbetsman, som hade benägenhet att bli vattensur i klubban vid begagnandet och vägde därefter.

Men nu vägrade gossen bestämt att vidare gå skamgång till grannars.

Detsamma gjorde döttrarna.

Sist vände sig Markus till älsta sonen, tjugo-åriga Bernhard. Denne gick sin väg, mumlande i dörren något, som varken kunde tydas som bifall eller vägran.

Bernhard hade sina alldeles speciella skäl att vara förbehållsam.

Den tiden på försommarn var nämligen in-

ne, då man blekte lärft på den gröna allmänningen nere vid bykstranden. Platsen var särdeles lämplig för ändamålet, öppen som den låg för sol och vind men skyddad tillika medels gården för intrång av kreatur. I år hade Jakobsgården en lång lärftsväv utlagd för blekning på vallen. Detta hade sin stora betydelse för unga Bernhard. Av icke mindre betydelse var att man oförmärkt av eget folk och grannarna kunde komma fram till platsen, emedan gårdarna hade var sin väg dit runt åkrar och hagar. Ty han gick och bar på hemliga planer, i vilka lärftväven spelade en ingalunda oviktig roll. Dessa planer skulle en gång, då de mognat för den avsedda stora skrällen, lära Jakob och alla de andra, vad det ville säga att få sonen att göra med i stället för fadern.

Blott en enda bundsförvant hade Bernhard i dessa lönliga förehavanden. De sammansvurngingo mycket försiktigt till väga, begagnande sig därvid av ett slags teckenspråk. När Bernhard önskade ett möte med sin bundsförvant, lade han en hästskrapa i gluggen på baksidan av stallet. Skulle mötet äga rum om en halv timme, lades skrapan med tinnarna nedåt.

Önskades mötet om en timme, vändes tinnarna uppåt. Var sammanträffandet särdeles angeläget, lades på skrapan något, som hörde till livets nödtorft eller näring.

Detta signalsystem var anmärkningsvärt tillförlitligt. På den bestämda tiden, ofta redan dessförinnan, satt Bernhard på en mossbelupen sten på blekningsvallen med armen om livet på sjuttonåriga Märta Jakobsdotter Klåvas. Hon hade där hemma plötsligt erinrat sig väven och förklarat för modern, att hon måste skynda till stranden för att se till att inte blåsten for av med det dyrbara tyget.

Så sutto de där och blekte lärft och blevo själva allt rödare därunder — sutto i ljumma sommarkvällar i skydd av albuskarna och repeterade på sitt tafatta vis en bit av Romeos och Julias eviga saga utan att själva ha en aning därom. Deras fall var för dem det första i sitt slag i hela världen allt från tidernas begynnelse. De talade mest om den förestående stora skrällen, som bekantgörandet av deras trolovning skulle åstadkomma. Den skrällen skulle — hoppades de — göra slut på nöjet, som grannträtan beredde föräldrarna.

Den skulle kanhända även drabba deras eget framtidslärf, som de beslutat under alla förhållanden både väva och bleka tillsammans. Försiktigt borde man därför gå till väga samt välja det gynnsammaste tillfället att göra slag i saken.

De hade kommit överens, att bekantgörandet av deras hemlighet skulle ske, såsnart känslorna på ömse sidor om stengärdet hunnit lägga sig efter den fatala stövelkastningen. Det hade också förefallit, som om glömskans mossor redan hölle på att gro däröver, varför de utsatt tidpunkten för den stora skrällen till instundande söndag. Men så kom fejdens efterdyning med den växande sedelhögen på toppen och gjorde deras plan om intet.

I stället för att låna sig åt faderns sedel- och syndbelastade hämndeakt att bära tallriken till den blivande svärfadern gick Bernhard till stallet och signalerade ett angeläget möte med Märta. Denna gång lades hästskrapan med tinnarna uppåt och en gapande saltströmning på.

Märta signalerade till svar, att hon skulle infinna sig, genom att placera sin hårborste i

framstugufönstret i enahanda läge med en rosenpotatis över som angelägenhetstecken.

Alltså fick Markus lov att sätta sig för att utgrunda, hur han nu skulle begå, då ingen ville lyda honom. Själv önskade han icke ut-sätta sig för vådan av ett besök i fiendelägret, ty det var ovisst, vilket meningsutbyte detta kunde leda till och vem därvid förfogade över den slagfärdigaste tungan. Det skulle dessutom bli en ojämn strid, då motparten var betydligt överlägsen till tungornas antal.

Men rådvillhetens dimma lättade. Han tog tallriken, gick ut med den, och efter att ha belastat sedlarna med en sten bar han den till gränsgärdet, där han sköt den ett gement litet stycke över åt grannens sida.

Gick därpå i bastun — det var lördagskväll — och risade sig med badkvasten grundligt, som om det varit utbölingen han basade.

— — —

På Klåvas fanns också ett annat par, som satte sig över osämjan.

Jakobsgårdens frass, som vidkändes det mjuka namnet Selim, hyste avgjord sympati för sin älskliga kusin Mia i Markusgården. Be-

hagliga kvällar brukade även de stämman möte, men gingo härvid i motsats till det andra älskande paret fullt öppet till väga, så att kattens mångomtalade list måste i betraktande härav stämplas som rent förtal. De kallade på varandra med en oförskämnd högljuddhet, som icke alltid stod i samklang med den allmänna stämningen i byn. Missarnas sämja verkade tvärtom ofta störande på missämjan.

Härav hade gubben Markus stark känning, då han efter besöket i bastun nämnda lördagskväll låg i sin säng och njöt av sista sticket i sitt spännande spel med grannfar. Innan han lagt sig, hade han med tillfredsställelse iakttagit, att tallriken stod kvar på samma plats, där han ställt den. Det hade blivit tyst och stilla i de båda gårdarna; ingen skulle till natten rubba hans känsla av segervisshet. Med lugnt sinne och rentvättad kropp kunde han gå söndagen till mötes. Och sedan skulle nog slugheten hjälpa honom vidare.

Men då han som bäst höll på att domna av, kom Selim smygande under hans kammarfönster och började ropa på Mia.

Det lät rent av vedervärdigt kärleksfullt i

Markus öron nu, då grannförhållandet var så bra tillspetsat. Han blev klarvaken med det samma.

Selim varierade det kära namnet med många älsklingsformer:

»Miau! Miamiau! Miauau!»

Nej, detta kunde inte längre tålas! Markus sprang ur sängen och skyndade till fönstret.

»Ojoj! Ojoj-ojoj!» lät Selim mångtydigt utanför.

Det var ovisst, om han klagade sin nöd eller ojade sig över omaket han beredde gubbstäckarn. Kanske hycklade han förskräckelse inför uppenbarelsen i fönstret.

Markus såg rött, fastän katten var grå. Med långa steg ilade han genom stugan ut i farstun, där han fick tag i en öppen kagge med färskströmming. Smög sig ut på trappan och dängde kaggen med innehåll efter kattkräket.

Selim insåg i samma ögonblick det allvar-samma i situationen och tog till flykten, omvärvd av de kringflygande strömmingarna. Han var visserligen en stor vän av färskfisk men gav sig icke tid att plocka upp läckerheterna denna gång utan satte i väg som en frä-

sande raket in på egen gårdsplan samt för yttermera säkerhets skull uppför brandstegen till taklisten. Markus efter samma väg, omfladdrad av sin nödortfigt skylande skjorta.

Han hade nått halvvägs till taket, då det blev liv och rörelse i Jakobsgårdens husbondekammare, dit han kunde se in från sin upphöjda plats.

Jakobfar hade även han legat och dåsat i sin säng, lördagstrött efter veckans möda och svettbadet i bastun. Hans livliga inbillningsförmåga hade hjälpt honom att i det invecklade tapetmönstret på kammarväggen se allehanda konstiga nunor. Bland dessa hade han fått tag i en, som intresserade honom mycket genom sin likhet med hans avlidne vän, styrman Berglöf. Men bullret från brandstegen kom honom att släppa Berglöf och hela bildgalleriet, och den vita skepnaden utanför drev honom med det gåtfullas inneboende makt hastigt ur sängen.

Han gick till fönstret och tog företeelsen i närmare skärskådande.

Åhå, det var ju Markusfar själv! Nu måtte den lede ha spänt honom svårt, då han fått brått att söka sig mot himlen mitt i natten.

Och därtill ännu med hjälp av en annans stege. Egna pinnar voro sannolikt för murkna till det. Men gubben såg inte ut som om han hyst några fromma avsikter. Han kastade tvärtom ilskna blickar åt höjden. Det var väl något nytt fanstyg han höll på med, då det sista påhittet med tallriken slagit fel — den skulle sannerligen få stå orörd till domedag där den stod.

För att fästa Markus uppmärksamhet vid det oegentliga i hans belägenhet, bultade Jakob med näven på fönsterposten, så att det skallrade i rutorna. Detta hade ingen annan verkan, än att hela huset vaknade. Markus för sin del gav honom en likgiltig blick och äntrade vidare.

Nu fann sig Jakob manad att skynda ut, och han gjorde det, som han gick och stod.

»Vart ska' du ta vägen?»

»Det ser du väl.»

»Det är min stege.»

»Och katten är också din. Håll vara på kräket, så det inte stör folks nattsömn!»

»Du gör själv detsamma, fastän du är framläst. Det är inte katten.»

»Därför tänkte jag läsa med den litet.»

»Tack för välmeningen. För den ska' jag betala dig, när du sänder uppbördstallriken. Men nu är det så, att jag inte vill vedervåga kattens salighet. Jag har ansvar för djuret. Katten är min.»

»Ja, det ser man på likheten er emellan.»

»Står du på min egen stege och skäller på mig!»

»Ursäkta! Du missförstod mig. Det var katten jag ville åt.»

»Nu går du, fanannamma, för långt!»

»Nej, det är ett stycke kvar dit opp ännu.»

»Kom ner, säger jag dig!»

»Ja, i sällskap med katten.»

»Du ska' få sällskap av mig!»

Härmed gav sig Jakob att klättra uppåt stegen utan att bry sig om den småningom växande skaran av åskådare, som deras högljudda meningsutbyte samlat.

I båda gårdarna hade man i en hast kastat kläderna på sig och skyndat ut för att se efter vad som stod på. En underlig syn mötte de tillskyndande, en Jakobsstege med änglar efter omständigheterna och en katt med flammande ögon överst. Gubbarnas ord och åthävor gävo

icke någon god bild av det, som tilldrog sig på den ursprungliga Jakobsstegen, men deras vita skjortor avhjälppte i viss mån bristen, luftiga och lätta som de gjorde sig i nattskymningen.

Tyvänn var dock skjortornas saga snart all.

Under sina bemödanden att tvinga Markus ned från stegen hade Jakob lyckats få tag i fällan av hans skjorta. Han drog och drog. Knapparna brusto, skjortan slets av vid axellinningen och föll i händerna på Jakob, som smet segertrofén föraktfullt i backen.

Skjorta för skjorta och knapp för knapp, tänkte Markus, böjde sig ned och högg tag i ryggstycket av Jakobs änglakostym, som han drog över huvudet på honom. Han makade sig högre upp och flätade benen om lägligaste pinne, varpå han satte i med all sin kraft och drog kostymen lös från ärmarna. Slängde sin segertrofé uppåt taket, där den blev hängande på stegens översta pinne. Katten flydde på nytt, förskräckt för all denna givmildhet.

Nu blevo gubbarna varse, att de voro nakna, och ville undsticka sig.

Men detta var lättare sagt än gjort. De fi-

konalöv, som de i form av skjortärmar och halslinningar hade kvar, voro högst oändamålsenligt anbragta, och där nedanför stod en intresserad allmänhet, som icke syntes benägen att skingra sig. Den gapade tvärtom under spänd förväntan uppåt stegen och skrattade, skrattade omåttligt — med undantag av de båda gårdarnas moror. De hade sin — även bokstavligt taget — något avvikande syn på saken.

Jakobs Moran kom sig först ur sin förlägenhet. Hon skyndade in i stugan och kom strax igen med en sängrana, som hon jämte några säkerhetsnålar sände med sin älsta pojke upp till mannen. Markus Moran fick samma ljusa idé, men som hennes stuga låg avlägsnare, sprang hon till det närbelägna stallet, därifrån hon återvände med ett nytt hästtäcke. Utan att betänka det rådande krigstillståndet lånade hon av Jakobs Moran ett par säkerhetsnålar, som hon stack fast i täcket. I sin iver ämnade hon själv fladdra i väg med räddningsmedlen uppåt stegen, men pojken från Jakobs, som återvände från sin expedition, erbjöd sig att uträtta hennes ärende. Han vecklade ihop

täcket och bragte det åt sin far, som visserligen sände det vidare men fann sig föranlåten att för undvikande av missförstånd spotta åt sidan ett tag med detsamma.

Markus och Jakob hade trappat ned från stegen och stodo på gräsvallen, iförda sina färgrika dräkter. Det blev en njutningsrik stund för den omgivande kretsen. Någon av pojarna bad Jakob mässa. En annan gnäggade ett uppsluppet »ihahaha» åt Markus i hästtäcket. Munterheten tog fart på nytt efter att hava lagt sig något under påklädningsakten. Söner och döttrar, pigor och drängar, ja mororna själva rycktes med. Det var ju icke vanvördigt i betraktande av krigstillståndet att skratta åt granngårdsfar, och vem kunde påstå, att man gjorde något annat. Gubbarna sågo snopna ut, de vindade med ögonen, och långa voro de i synen, som om de blivit dragna med huvudet genom en trång bastuglugg.

Och hur de vindade, kommo de att kasta en blick på varandra, varvid de funno, att de utgjorde ett prästerligt utstyrt par. Då kom humorns heliga ande över dem. Det härjade draget försvann ur deras anleten, och det

förlösande skrattet infann sig. De räckte varandra handen med den högtidliga försiktighet, som dräkterna påbjödo. Försoningens härliga bro var härmed slagen över trätans visserligen trevliga men till sina behag numera förblekande klyfta.

Bernhard och Märta hade under lärtblekandet vid stranden lagt märke till att något betydelsefullt tilldrog sig i byn. De hastade hem och kommo i lagom tid för att hinna bevittna den högtidliga försoningen.

Nu funno de rätta ögonblicket vara inne att klämma till med sin stora skräll.

Hand i hand stego de in i ringen. Bernhard utlade kort och kraftigt den gåtfulla text, som deras plötsliga framträdande upprullade för allt folket på Klåvas.

Markus hajade till. Skulle han bli befryndad med utbölingen, som han städse ringaktat mer eller mindre. Det gamla hatet stack upp sitt förföriska huvud ur trätosamhetens trevliga klyfta. Han spände ögonen i Jakob, mätande honom än en gång från höjden av sin ingrodde föreställning.

Medan han stod där och stirrade, som om

han aldrig sett människan förr, gick ett förunderligt klart ljus upp för honom. Besynnerligt att han aldrig förr kommit att tänka på det ändamålsenliga i vår Herres anordning med en tjugoårig son i den ena gården och en sjuttonårig dotter i den andra — samt pengarna, de många pengarna, som Jakob ägde och som han naturligtvis inte kunde ta med sig i graven! Träbetsman — hm — voro ju under alla förhållanden fullt lagliga redskap för vägning av såväl fisk som annan vara.

Han sken upp igen, erkännande inom sig villigt det mänskliga förståndets brister. Gubbarna skakade hand på nytt — denna gång med en kraftfull hjärtlighet, som höll på att bli högst uppseendeväckande till följd av dräkternas bristande umgängesvett. Men hustrurna skyndade till och räddade situationen genom att hålla ihop skrudarna, medan deras män intogo den ärliga försoningens rörande gruppställning.

Det blev »hurra» och stojande glädje. Någon erinrade sig tallriken på stengärdet. Man vittjade kassan. Fyratiofem mark! Det skulle bli ett bra lysningskalas för den summan, och det

kalaset skulle omedelbart vidta. Ungdomen ställde till ringdans i brusande fart och försökte draga de gamla med. Livsglädjens flod steg hastigt och våldsamt, sopande undan de dagliga hänsynens hinder. Djarva händer sträcktes efter husböndernas mantlar. Men gubbarna flydde som för vi och blixtn till sina kammare, räddande med nöd resterna av sitt husfaderliga anseende.

Från den dagen eller rättare sagt från den natten rådde frid och endräkt i Klåvas by, ty i enlighet med det nedärvda lynnets outrotliga, flammande art älskade man härefter varandra med samma styrka, varmed man förut hatat. Släktskapen satte frukter, som drogo endräktsbanden allt stramare till. Och kattorna för sin del motarbetade ingalunda denna sakernas vändning.

KONSTEN ATT VÄCKA FAR

I dag skulle det alltså bära av.

Henrik vaknade med ett ryck, där han låg i den väggfasta sängen i loftsbyggnaden.

Han hade saken klar för sig i detsamma han öppnade ögonen.

Nu var den märkliga dagen inne, dagen, som han tänkt på och talat om med mor halva sommaren. Noga taget hade han tänkt på den mera än talat om den. Det var nämligen så, att han icke kunde lägga orden riktigt naturligt, när han skulle leda samtalet på släktingarna där borta i skogsbyn och på det förestående besöket hos dem. Till en början hade det visserligen gått ganska ledigt, men sedan han fått höra av mor, att familjen där borta hade en dotter, som var i det närmaste jämnårig med honom själv, var det som om han fått tunghäfta var gång han skulle till att utfråga mor om något rörande fränderna.

Desto mer hade han som sagt tänkt på dem. Och besynnerligt nog stod alltid Brita — den unga flickan — som medelpunkt i de föreställningar han försökte bilda sig om frändegården och förhållandena där. Han hade likväl aldrig sett Brita, men väl hennes far och mor. Dem minde han dunkelt från ett kort besök hos hans föräldrar här på Antbacken. De hade vikit in i förbifarten, då de voro på väg till helgonmässmarknaden. De hade ätit middag och druckit kaffe, och så hade de farit vidare.

Det var ingenting märkvärdigt med deras utseende, hade Henrik tyckt. Gretamor var blek och hade mörka ringar kring ögonen, liksom så många andra gummor, och Erikfar, mannen, hade knollrigt hår och en likadan skäggfrans under hakan som Henriks far. Vad han särskilt fäst sig vid var, att Erikfar drog sin stora täljkniv ur slidan och åt med den, ehuru det fanns vanlig matkniv på bordet. Gubbens långskaftade stövlar hade också ådragit sig Henriks uppmärksamhet. Han hade undrat, om man kunde stå till knäna i vatten med dem utan att bli våt. Ty de sågo ut att vara ett par durabla stövlar och väl smorda.

Det kunde man förresten känna redan på lukten.

Detta hade hänt för många år tillbaka. Han hade också hunnit glömma bort både besöket och stövlarna efteråt. Men nu, då inbjudningen till gästning kommit och begynt sysselsätta hans tankar, hade stövlarna åter trätt fram ur glömskans natt och blivit ännu större och anskrämligare än förr i hans ögon. De satte sin prägel på den bild han skapade sig av skogsgården. Han kunde inte tänka sig det inre av stugan utan ett parorstövlar stående vid högsätet i bordsändan. Föreställde han sig Erikfar och Gretamor upptagna av arbete, såg han dem sysselsatta med att andäktigt smörja stövlarna. Ibland gycklade det för hans inbillning, att gumman vaggade dem till sömns och sjöng för dem. Det hände till och med, att han tyckte sig se stövlarna ensamma promenera över golvet.

Så var det, ända tills mor kom att nämna Brita. Då grumlades hans stövelfyllda fantasier.

Tidts skymde Brita alldeles undan stövlarna, tidts åter var hon försvunnen bakom

dem. Ibland såg han Brita och stövlarna vid sidan av varandra.

Detta att hon framträdde vid sidan av stövlarna inverkade ofördelaktigt på hennes utseende. Han hade ju ingen säker föreställning om hur hon såg ut. Än föreställde han sig henne mörklätt, än ljuslätt. Men vid sidan av stövlarna framträdde hon alltid storvulen och mörkhyad med ett dystert uttryck i det läderaktiga ansiktet. Han blev nästan ängslig över att ha en sådan släkting. Han var beredd att ge henne jämnt och djäveln.

Men ju mer han tänkte på henne, desto mer oberoende av de förunderliga stövlarna framstod hennes bild. Det hände till och med, att han en och annan gång tyckte sig se skymten av en likadan luftig varelse som den på bilden i mors andaktsbok. Där var nämligen en illustration med många kvinnor. Den hörde till kapitlet »När skalkar lockar dig, så följ ickel!» De där kvinnorna skulle föreställa onda, farliga huldror — något, som Henrik aldrig kunnat förlika sig med. Där fanns en bland dem, som han — skam till sägandes — rent av tyckte om. Hon hade fladdrande hår och långtande

ögon. Henne liknade Brita, när Henriks drömvärld var som ljusast. Och denna Brita tyckte han om att vara i släkt med och skåda i andanom.

Hon skymtade också fram, när han minst anade det. Stod han på gården och skådade mot fuchsiorna och jasminerna i stugufönstret, tyckte han sig varsna just detta längtande ansikte mellan växternas bladverk och blommor. Då fick han förnimmelsen, att han stod på tunet utanför frändegården i skogen och såg mot dess fönster och att det var Brita, som stod där inne. Gick han på ängen och rävsade, föreföll det honom, att han var på en främmande plats och att Brita stod och rävsade på andra sidan om närmaste buske. Såg han mors får stå skockade på spånvallen vid ladan, tycktes det honom, att Brita stod med utslaget hår mitt i skocken och matade dem.

Men så hände det sig mitt i allt, att han vände sig häftigt om och gick förargad sin väg. Hon hade plötsligt bytt om utseende. Hon hade fått mörka ringar kring ögonen som mor hennes och hon gick och släpade på sin fars stora

smorläderstövlar, som räckte henne högt över knäna. Att han inte förmådde sig att fråga mor, hur Brita såg ut!

Han beslöt sig än en gång för det.

Men när han kommit in i stugan och lyckats dreja samtalet så nära denna hjärtpunkt, att bara den enkla frågan, »hur ser hon ut?» återstod, ja, då var tunghäftan där med detsamma.

Nåja, nu kunde det vara likgiltigt.

I dag skulle de bära av! I dag skulle han få se Brita! Nu var den stora dagen inne! Henrik låg stilla en stund och såg upp mot nävertaket ovan sängen. Taket var gammalt och hade remnor, där dagen lyste igenom — lyste så undersamt glatt denna morgon. Det blev med ens kittlande liv i alla hans lemmar. Han sprang ur sängen och ställde sig framför loftsrummets fönster, som bestod av en enda liten ruta utan ram, infälld direkt i stockväggen.

Ja, det var strålande sommarväder, som han anat. Solen hade nyss gått upp. Buskarna och träden kastade långa skuggor över ängarna, där daggpärlor glittrade trolskt i gräset.

Från stugans skorsten uppsteg en lätt rök.

Mor var alltså redan i farten. Det var väl morgonkaffet hon kokade, för att på ett i allo lyckligt sätt kunna väcka far. Ty att väcka far, det var en svår konst — en konst, som egentligen endast mor fullständigt kände till.

Henrik kastade kläderna på sig i hast och ilade nedför den rankiga loftstrappan. I dag skulle då far inte behöva besvära sig med att sela Bläsen och laga kärran i ordning. Det skulle han, Henrik, sköta om den här gången, så gärna han annars lämnade det bestyret åt far.

Inne i stugan gick Lisamor omkring och tassade i strumpsockorna, makade på bränderna under pannan och lyfte på locket. Nu var kaffet färdigt.

Hon gjorde brickan i ordning och beredde sig att bära in kaffet till far, som låg och sov i kammaren. Den saken krävde sina särskilda försiktighetsmått.

Att med brickan i hand öppna dörren var betänkligt. Ty låset var ett mycket individuellt lås. Till dess egenheter hörde, att det knäppte till mycket ampert, om man ej tog på det på ett visst sätt. Och den knäppningen kunde far inte tåla, när han låg i sin morgon-

slummer. Far var också ett konstigt lås — i den punkten. Annars var det inte något fel på far. Han var, ehuru något häftig, skaplig nog att komma till rätta med. Men kom man och väckte honom burdus, tog han ofelbart humör. Ville det illa till, kunde han rusa upp och bli alldeles rasande — till stor häpnad för den som, okunnig om det farliga i saken, råkade väcka honom ovarsamt. Han ansåg det som bevis på dumhet, att inte kunna väcka folk, att inte förstå, hur man skall förfara i det ömtåliga ögonblicket, då det gäller att förflytta sin nästa från drömmens sköna värld till verklighetens alltid mer eller mindre knaggliga land. Han gick så långt, att han indelade människorna i två klasser, sådana, som kunde väcka folk, och sådana, som inte kunde det.

Allt detta visste mor väl. Hon hade dessutom en instinktiv förmåga att finna de rätta medlen att återföra far till det knaggliga landet. Därför stod hon också i hans ögon fullkomligheten mycket nära.

Nu t. ex. ställde hon brickan ifrån sig på bordet för att med vederbörlig försiktighet kunna

öppna dörren. Hon hade studerat det knoppiska låset och kommit underfund med dess kitsliga sidor. Man skulle draga dörren till, medan man varsamt tryckte på handtaget. Sedan skulle man öppna dörren sakta och låta handtaget glida upp igen. Då blev det inte något mankemang, utan låset förhöll sig som alla andra stadgade och ansedda dörrlås.

Sedan mor på detta sätt lyckats komma ljudlöst in i kammaren, placerade hon kaffebrickan på en stol vid sängen. Därpå började hon nynna psalmen »Ljus av ljus, o morgonstjerna», medan hon städade undan vardagskläderna och lade fram fars helgdagshabit. Ty det var ju söndagsmorgon och morgonen till en länge väntad festdag. Hon nynnade högre och högre, tills hon märkte, att far rörde på sig. Då sänkte hon åter rösten, men fortfor att sjunga versen till slut.

Det blev en paus, varunder far öppnade ögonen och tittade i taket.

Så tog mor helt stilla till ordet och talade som till sig själv något om det vackra vädret, medan hon stod och såg ut genom kammarfönstret. Det verkade, att far också vände sig

mot fönstret. Därvid kom han att lägga märke till kaffebrickan på stolen invid sängen. Den doftande ångan från koppen slog emot honom.

Då fylldes Antfar på Antbacken av en känsla av välbehag. Han drack sitt kaffe under stadig stigande helgdagsstämning, drog på sig de framlagda kläderna och gick till fönstret.

»Nä, ser man på pojken!» utlät han sig med glad överraskning. »Det är ju riktigt praktigt husbondsämne i honom.»

»Jojo», genmålde gumman. »Han tar sig så småningom.»

Där ute på backen stod Henrik och arbetade med kärran. Han hade stöttat upp ena ändan av hjulaxeln och höll som bäst på att smörja den — alldeles som han sett far göra.

Gubben följde med hans förehavande. Åjo, det gick precis som det skulle gå. Nu satte Henrik hjulet på igen och gav det fart, så att det snurrade om i luften och den pålagda smörjan fördelade sig jämnt över axeln.

Inte var han valhänt, den pojken. Det hade Antfar redan tidigare lagt märke till med den säkra blick, som en skicklig arbetare har för

den medfödda fallenheten i grepp och rörelser. Vad som dock mest glädde honom var, att Henrik självmant gripit sig an med kärran. Det tydde på vaknande omtanke och husbondeanlag. Och pojken var ändå inte mer än aderton år.

* * *

Man hade åkt den långa vägen genom sovande byar, över vidsträckta, daggvåta fält. Henrik hade suttit på häckkärrans baksäte och sett solen löpa över skogsrandens trädtoppar i kapp med de muntert framrullande kärrhjulen på landsvägen. Man hade åkt in i den tysta skogen. Och efter många timmars färd hade skogsgårdens gröna gläntor begynt skymta fram mellan träden. Man hade omsider åkt in på mangården, där Erikfar stått i skjortärmarna och hälsat välkomnande.

Nu satt man på långbänken i stugan och slet på årstidens stående samtalsämne, väderleken och skördeutsikten. Härunder producerades dock mera tobaksrök än visdom. Erikfar hade hämtat skrinet med kardusen ur kammaren, och det visade sig, att gubbarna rådde mycket

bättre på den Strengbergska »kosacken» än på den profetiska uppgiften att förutsäga skörden för året.

»Jaja, den som lever, får se», blev slutet på den allvarliga diskussionen.

Henrik hade förutsatt, att skogsgården skulle vara ett litet vackert ställe, tätt omgivet av mörk skog.

Vackert var stället nog — där stodo både hägg och rönn på gården — men litet var det inte. Och inte låg det i mörka skogen heller. Stugan var högtimrad och ståtlig, och rundtomkring utbredde sig vida, odlade fält, där det leende ögat av ett litet träsk på ett ställe blickade fram. Allt detta var visserligen en överraskning för Henrik, men inte en oangenäm överraskning.

Vilket intryck skulle Brita göra, när hon uppenbarade sig? Han hade ännu icke sett till henne.

Han undrade, där han satt på bänken, var hon fanns. Ett par kvinnor kommo in i stugan, men ingen av dem såg ut att vara Brita. Aldern stämde inte. Det befanns också, att de hörde till gårdens tjänstefolk.

Men då kom en späd gestalt i vit tröja och kjol med grann bård in genom dörren. Hon kastade en hastig blick på gästerna, sade goddag och gick raka vägen till spisel.

»Skall du inte hälsa ordentligt på släktin-garna?» frågade Gretamor.

»Jo, bara jag tvättat händerna först», sva-rade flickan. »Jag har rensat gäddan, som Janne fångat.»

Det var således Brita.

Hon hällde vatten i handfatet, som stod på spiselbänken, tvättade händerna samt gick därpå fram till gästerna och hälsade på dem.

Henrik betraktade henne nyfiket, medan hon gick över golvet.

Hon liknade ingen av de bilder, som föresvä- vat honom. Inte heller liknade hon någon av de unga flickor han förr sett. Hon hade egen- domligt fasta och runda skuldror, ehuru ge- stalten för övrigt tycktes klen. Och när hon gick, föreföll det, som om hon häft sig på tå för vart steg.

Naturligtvis skulle Brita se ut just så!

Henrik fick med ens klart för sig, hur miss- lyckade hans föreställningar om henne varit.

Till och med bilden i andaktsboken förbleknade vid sidan av henne. Den hade skirt hår och långtande ögon. Naturligtvis skulle Brita ha mörkt hår och kloka, livliga ögon, vara kvick som en vessla att smita undan, om man ville fånga henne, och stark att brottas, om man fick tag i henne. Naturligtvis skulle det vara något av skogsväsen över henne, något trolskt, men säkert och klokt tillika, som kom en att tycka, att man just ingenting var själv.

Att han inte kommit att tänka på det, utan bara på det andra, om Brita var god nog att ha till släkting och till . . . hm . . . ja, den tanken hade han inte riktigt tänkt till slut.

Nu stod Brita framför honom och räckte honom handen.

Det var märkvärdiga ögon hon hade. Över dem låg en strimma av stark glans, som gjorde att han rakt inte kunde urskilja färgen på dem. Han var inte ens säker på, vart hon såg, men han hade en förnimmelse av att hon såg rakt in i hjärnan på honom. Och det verkade, att han kände sig förvirrad.

Hon gick tillbaka till spiselsidan av stugan och hjälpte Gretamor att laga i ordning fru-

kosten. När det var gjort och gästerna satt sig till bords, försvann hon och syntes inte till, medan man åt. Efter måltiden drog man sig undan till stugans gavelkammare, där samtalet antog en intimare karaktär.

Henrik visste inte, vad han skulle göra av med sig. Han satt en stund och hörde på sampråket, men det tillfredsställde honom inte. Han hade ju inte kommit hit för att höra på alla de torra saker, som de gamla besynnerligt nog funno ett nöje i att vända på och skärskåda från olika sidor. Det skulle väl vara mer bevänt med denna dag, än att man fick sitta i en kammare och lyssna till mor och far, när de utlade, hur många kalvar de ansett sig böra lägga på för året. När han därtill tänkte på att Brita gick någonstädes där ute och sysslade, blev stolen honom allt mer obekvämt att sitta på.

Han gick ut och såg sig omkring på gården. Brita syntes inte till.

Han satte sig på trappan och långledes. Varför hade man egentligen tagit honom med, om han skulle fördriva dagen på detta sätt? Varför hade man talat om Stormossen och

hjordronplockning och andra härligheter? Han gick in tillbaka till de gamla i kammaren. De behandlade kapitlet om den nye adjunktens predikogåvor.

Henrik satte sig på den tidigare beprövade stolen, gäspade och kände sig »som tattaren i kyrkan».

Då kom Brita oförmodat inrusande med fars stora smorlädersstövlar i handen.

Hon ställde stövlarna framför Henrik och sade kort om gott:

»Seså, tag på dig de här nu, så står du dig!»

Vad i Herrans namn? . . .

Det var desamma stövlarna, som agerat så förskräckligt i hans vakna drömmar om skogsgården. Åtminstone liknade de fullständigt dem.

Kunde hon verkligen se in i hans hjärna? Visste hon allt, vad han hade tänkt? Ville hon ställa till gyckel med honom för att hämnas hans vanvördiga funderingar? Det såg ut så. Stövlarna voro nysmorda. Antagligen för att han tänkt så mycket på deras smörjande. Jo, det var allt ett stycke troll i den där flickan!

I sin förvirring mumlade han något om att . . . att svinfett är bra mot vatten.

»Javisst är det bra», instämde Brita. »Därför har jag också givit dem allt vad de orkat dra i sig. Tag på dig stövlarna nu, så går vi!»

Det var en beslutsam kvinna! »Tag på dig bara, så går vi!» Vart? Förmodligen till prästen raka vägen! Till den nya adjunkten, som hade predikogåvorna. Herregud, ville hon taga ut lysning med detsamma? Det var sannerligen mer än han vågat hoppas! Men varför skulle han släpa på de stora stövlarna? Det var väl någonting sjukligt hos hela familjen, att den inte kunde tänka sig någon lycka här i livet utan de stora stövlarna. Och varför skulle de gå? Vägen till prästgården var allt bra lång.

»Tycker du inte, att vi hellre skulle åka?» försökte Henrik blygt och stillsamt.

»Åka till Stormossen!» Brita kunde inte låta bli att skratta. »Det går ju ingen väg alls till Stormossen.»

»Till Stormossen? Ska' vi gå till Stormossen?»

»Ja. Vart tänkte du vi skulle gå?»

»Å, jag tänkte . . . tänkte litet hit och litet dit. De talte här i kammarn så mycket om tolfte kapitlet i Mathei evangelium.»

»Inte växer det några hjortron i tolfte kapitlet av Mathei evangelium.»

»Säg inte det, Brita!» varnade Gretamor.

»Nå, så plocka ni dem då! Vi går till Stormossen, vi.»

Därmed var saken avgjord. Brita drog resolut helgdagsstövlarna av Henrik under förklaring, att de inte dugde att trampa i mossen med. Därpå hjälpte hon storstövlarna på honom, och så bar det av.

* * *

Längs slingrande stigar, över åsar, genom dalsänkor vandrade Henrik och Brita fram. Hon gick förut, han efter. Ibland vek hon plötsligt av åt höger, ibland åt vänster, höll undan en gren, som stängde vägen, och lät honom passera förbi, men tog därpå åter ledningen.

Härunder berättade hon om hjortronplockning under föregående år, om fågelfångst och annat. Somt hörde Henrik, somt inte. Han gick

och beundrade hennes spänstiga gång och tänkte under tiden på hennes ogenerade sätt att komma till honom i kammarn. I föräldrarnas närvaro hade hon utan vidare lagt beslag på honom, som om det hade varit alldeles naturligt, att de alla redan hörde ihop. Det hade han icke kommit sig för att göra, allraminst i de gamlas sällskap.

Men vad det var angenämt, att hon gjort det! Det fyllde honom med en alldeles ny lyckokänsla, en underlig trygg glädje. Han fick en solig förnimmelse av att hon var hans, att alltsammans redan var avgjort. Han hade plötsligt blivit rik, gränslöst rik. Han hade funnit en dold skatt. Allt annat blev smått vid jämförelse härmed.

Skulle de tala om det med varandra? Skulle han säga något?

Ånej, det behövdes intel!

Men tänk, om det bara var för släktskapens skull hon bemötte honom, som hon gjorde! Kanske var hon inte alls fri. Kanske var hon fäst vid någon annan. Han kände ett smärtamt styng i bröstet, blev ängslig. Han måste tala! Han måste fråga henne! . . .

Nu stannade hon åter och böjde undan en gren för honom. Hon såg honom i ögonen. Skulle han säga det nu? . . . Men det var ju så förfärligt svårt, rent av omöjligt! . . .

De kommo fram till den branta skogsåsen vid randen av Stormossen. Här satte de sig ned att vila, innan de gingo ut på mossen.

Utsikten från åsen var storartad i sin ödslighet och kom Henrik för en stund att glömma sina ängslande tankar. De sutto tysta och skådade ut över den stora, gråaktiga vidden framför sig.

Solen låg över mossens gungfly, ur vilken tuvorna med sina lavklädda martallar höjde sig. Mellan dem utbredde ängsullen sina gråvita slöjor. Hjortronbladen blänkte fuktigt i dagsljuset, och över tuvorna utbredde sig någonting liknande små gulröda fällar. Det var hjortronen, som stodo där avhjälmade, med tillbakafällda foderblad, stodo stora och mogna stånd vid stånd så långt ögat kunde nå.

Myrens jorddoft blandade sig med de starka ångorna från porsriset under branten. En tjäder flög upp med dånande vingslag och försvann

under taket av furornas kronor. Så inträdde åter ödemarkens stora, tunga tystnad.

— — —

När de vilat ut, reste sig Brita plötsligt.

»Följ mig nu, om du kan!» sade hon muntert och skyndade utför branten.

Henrik klaffrade efter i de stora stövlarna. Innan han hunnit klara branten, var hon ett gott stycke ute på mossen. Hon hoppade vigt från tuva till tuva, tills hon hunnit en av de bärrikaste. Där böjde hon sig ned och började fylla sitt medförda kärl. Henrik stod och måttade och måttade, förrän han vågade sprången mellan tuvorna. Det gick någorlunda lyckligt. Men när han en gång ville balansera sig fram på en kullfallen trädstam, som till hälften låg inbäddad i mossan, slant han och trampade in i ävjan ända till knäna.

Brita ropade åt honom att genast lägga sig tvärsöver stammen. Annars skulle han sjunka djupare. Hon frågade, om hon skulle komma honom till hjälp. Nej, det skulle hon inte. Så pass karl var han väl, att han kunde hjälpa sig själv.

Han lyckades också komma upp igen med

egna krafter. Men han såg ut både si och så, när han åter stod upprätt. Stöflarna voro i alla fall bra att ha. Det fann han nu.

»Det är synd om helgdagskläderna dina», mente Brita. »Tror du inte det är bäst, att vi följas åt, så vi kan hjälpa varann, om det behövs?»

Jo . . . jo . . . det trodde han . . . Naturligtvis var det bäst, att de följdes åt.

Följdes åt . . . Hon sade ju det själv!

Nej, nu behövde han inte tvivla längre. Det var tydligt språk. Och så vackert hon sade det! De skulle följas åt och hjälpa varandra, när det behövdes. Han blev vek om hjärtat. Han tänkte sig sjuk och hjälplös. Varför skulle inte en karl också någon gång kunna vara hjälplös? Det hade han inte nyss kommit att tänka på, när Brita ropade till honom. Det skulle ju vara riktigt skönt att ligga sjuk och bli ompysslad av Brita. Han tänkte på det, och hans ögon bleve smått fuktiga. Han ville vara sjuk, för att hon skulle tycka synd om honom. Hon hade ju sagt, att det var synd med . . . med . . . helgdagskläderna hans . . .

Synd med helgdagskläderna! . . .

Var det kanske bara för helgdagsklädernas skull hon ville hjälpa honom? . . .

Hon kom emot honom hoppande på sitt viga sätt från tuva till tuva. Han ville visa, att han kunde gå halva vägen och skyndade emot henne.

Nu möttes de på en liten tuva med en späd tall på. Han högg tag i tallen för att inte falla. Men tallen sviktade och han höll på att hamna i det blöta igen.

»Håll fast i mig!» uppmanade honom Brita.

Han slog armarna om henne med all den kraft situationen krävde.

»Ja, jag skall hålla fast i dig, så du aldrig skall slippa lös!»

Brita skrattade.

»Var det bara för helgdagsklädernas skull?» sporde Henrik. Han visste inte, hur orden kommo över hans läppar. Trodde knappast, att det var han, som sade dem.

»Vad menar du?»

»Var det bara för helgdagsklädernas skull du ville, att vi skulle följas åt?»

»Nej, för din egen också.»

De sågo varandra hastigt i ögonen.

Och så plockade de några utmärkt goda hjor-
tron — utan att böja sig ned.

* * *

Hemma på skogsgården fördrevo de gamla
tiden på de gamlas vis.

Sedan adjunktens utläggning av Mathei evan-
gelium, tolfte kapitlet, blivit avhandlad, kom
turen till årets märkligare tilldragelser inom för-
samlingen, såsom dödsfall, bröllop och kapp-
körningar, varefter man företog sig att bese
stall och ladugård.

Sedan upplöste sig sällskapet.

Lisamor gick till torpet vid stranden av det
lilla träsket för att hälsa på torparhustrun,
som var en ungdomsvän till henne.

Antfar kände allt tätare dragningar i un-
derkäken och fann, att han måste ha sig en
liten lur för att taga igen den förlorade mor-
gonsömnen. Han visades in i farstukammaren,
där en bäddad säng med grann rana på stod
inbjudande och tog emot honom. Inom kort
svävade han på drömmens vingar in i en värld
av poetiska lantbrukarfantasier.

Henrik och Brita kommo hem från Stormossen.

Inte ett bärkorn hade de i sina kärln.

De hade visserligen fyllt dem med hjortron, innan de begåvo sig från mossen, men på hemvägen hade allt gått till spillo. Bäst de vandrat och moltigit, hade Brita i ett anfall av uppsluppenhet börjat beskjuta Henrik med hjortron. Men han hade betalt med samma mynt. Men, så hade han tyckt synd om henne och försökt fånga henne. Då hade Brita bemäktigat sig även hans kärln och spolierat hela innehållet.

Gretamor tyckte det var oskickligt av Brita att komma hem utan hjortron. Men Brita bara skrattade, vände om hjortronkärlet på huvudet av gumman, kramade henne och drog henne med sig in i kammaren.

Då Gretamor kom ut igen, hade hon en annan syn på saken.

Genom hennes förmedling fick Erikfar genast den rätta synen på Britas och Henriks hjortronplockning. Det var utan gensägelse en givande färd, trots de tomma kärln. Henrik och Brita voro sams! Han hade visserligen

tänkt sig det som en framtida möjlighet, men aldrig vågat klä sina tankar i ord ens inför Gretamor. Och nu var det klart! Den gamla, förtunnade släktskapen skulle bli tjock och fast igen!

Erikfar blev så glad, att han hade svårt att hålla sig stilla. Han måste ta sig någonting före. Han gick till stallet, fick tag i skrapan och började av alla krafter rykta sitt älsklingsdjur, hingsten Job. Men Job tyckte, att han var för hårdhänt denna gång, och bet efter honom.

Då kom Erikfar att tänka på att alla inte kunde vara lika glada som han.

Vad skulle Henriks föräldrar säga till den stora nyheten? Framför allt — vad skulle Antfar säga?

Han måste genast få tala med honom.

Inne i farstukammaren låg Antfar fortfarande och sov.

Farstukammaren var Britas kammare. Där stodo blomkrukor i fönstret, och det doftade nystärkt från gardiner och borddukar. Golvet var bestrött med enris, och rönkvistar voro instuckna under takbjälkarna.

Där låg nu Antfar och sågade sönder den fina helgdagsstämningen med sina grova snarkningar.

Det kom honom själv emellertid icke vid. Han hade tagit helgdagsstämningen med, när han somnande svävade hinsides om medvetandets otydliga gränsdike. Sängen var mjuk och schön och huvudgården lagom hög. Han kunde ligga på sidan, som han var van, litet hopkruken med den ena handen inklämd mellan knäna. Det var så han skulle ligga för att känna insomnandets hela sötma. Läget var visserligen besynnerligt, men så voro drömmarna han drömde också besynnerliga.

Nu t. ex. drömde han, att han vandrade över ett stort fält med allehanda blommande växter. Blommorna voro ordnade så, att de bildade röda, gula och blå rutor. Hela fältet liknade en enda stor rana. Borta i ändan av den satt Lisamor och vävde ranan allt större. Då han ville gå fram till henne, stötte han på en bäck, från vilken en tät och varm ånga uppsteg. Han tog sats för att hoppa över bäcken, men lyftes upp av ångan och blev svävande i luften, mycket behagligt svävande. Än sjönk han

nedåt mot bäcken, än höjdes han. Han hade sällan haft det så bra. Plötsligt blev det klart för honom, att det flöt varmt kaffe i bäcken. Det måtte alltså vara ett bördigt fält, som hans gumma vävde, eftersom det avsöndrade kaffe. Han beslöt att plöja upp det. Bläsen var också genast till hands med en egendomlig plog, som hade bill i båda ändarna. Bläsen gick själv mitt emellan dem. På den ena ändan av plogen satt Henrik och körde. Han bad far sin stiga upp på den andra ändan. Det var en plog för två. När de plöjt den första fåran och kommit fram till renen, flyttade Bläsen av sig själv sitt huvud till bakändan av kroppen och svansen till den förra framändan. Varken häst eller plog behövde vändas. Den ena fåran åkte fadern baklänges, den andra sonen.

Det här var någonting för lantbruksutställningen, tänkte Antfar, hoppade av och satte sig på en stubbe för att beundra den kostbara inrättningen. Då började det växa med fart över hela fältet. Överallt sköto stånd upp, ehuru intet hade såtts. Det har sin förklaring, resonerade Ant, kaffet växer ju vilt. Nu sköt

också själva stubben, varpå han satt, i höjden. Innan han visste ordet av, befann han sig högt uppe i ett väldigt ax, som svängde sakta för vinden. Han kunde se ut genom öppningarna mellan de stora kornen och fick med ens klart för sig, att han befann sig i en predikstol. Där nedanför satt hela församlingen och väntade, att han skulle utlägga Mathei evangelium, tolfte kapitlet. Och han utlade det. När han särskilt ville träffa någon av åhörarna med sina ord, tog han en gammal sko från ett förråd, som fanns i predikstolen, och dängde den personen i fråga i huvudet. Det träffade alltid. Då måste adjunkten själv, som befann sig bland åhörarna, stiga upp och uttala sin beundran för predikanten. Härpå reste sig hela församlingen och sjöng »Ljus av ljus, o morgonstjärna». Och det var han, Antfar, som var morgonstjärnan. På läktaren sutto alla kalvarna, som mor lagt på, och sjöngo med. Och de hade änglavingar. Slutligen kom adjunktens unga fru upp till predikanten och lade sin hand tacksamt smekande på hans axel. Herregud, vad hon var vacker! Och vad alltsammans var ljuvligt! . . .

En kraftig ruskning i skuldran gjorde ett plötsligt slut på hans obeskrivliga sällhet . . .

Kunde den rara pastorskan riva till så obarmhärtigt mitt i det hon smekte?

Han låg yrvaken ett ögonblick och stirrade framför sig utan att känna igen omgivningen.

Då hörde han en skrällig röst ovanför sig trumpeta, att han skulle stiga upp och att barnen redan kommit hem.

Det var inte pastorskan. Det var åter någon av dessa ohängda drumlingar, som inte visste, vad sällhet ville säga, än mindre, vad störd sällhet ville säga . . . Han kände det, som om någonting slitits sönder i hjärttrakten.

»Stig opp! Stig opp! De är hemkomna redan!»

Var människan från vettet? För att någon kommit hem, skulle det rivas i hans kropp och själ så hjärtlöst! Vad attan grå hade han med hemkommandet att göra?

Han for opp, yrvaken som han var, fick tag i en figur, som stod framför sängen och slängde honom ut genom den öppna kammardörren. Tyckte visserligen, att människan liknade en avlägsen släkting han hade i en avlägsen skogsby, men reflekterade inte vidare

över saken. Manövern utfördes med sådan kraft, att den utkastade i samma fart rusade genom farstun och vidare utför trappan ned på gården.

Där stod en av pigorna och såg häpen ut. Vad i all världen gick det åt Erikfar, som hade en sådan faslig hast och ändå tvärstannade ett stycke framför trappan? . . .

Erikfar själv var inte mindre häpen över att han blivit utkastad från sin ägande gård och det till ännu av sin kära släkting och gäst.

Han vände sig om och sände en skygg blick uppåt farstun. Allt vad han såg var en hand, som försvann i kammardörren, och en mössa, som kom singlande ut därifrån och föll ned vid hans fötter.

Det var hans egen helgdagsmössa, som fallit av vid kragataget inne i kammaren.

Han tog upp mössan, dammade av den och satte sig på trappan att eftersinna.

Att både folk och fä voro så konstiga i dag! Det verkade en smula nedslående till och med på en som var glad till sinnes.

Den som i stället inte ägnade det passerade några betraktelser, var Antfar. När han stängt

kammardörren efter den dumma okända och hans förhatliga mössa, kastade han sig på nytt i sängen för att så fort som möjligt få tag i sömnen och adjunktens älskvärda fru igen.

Erikfar satt en god stund på trappan och eftersinnade. Han beslöt sig slutligen för att betrakta Antfars beteende som ett skämt — för att icke något större moln av misstämning skulle fördunkla den sköna dagen. Gick så in i stugan och såg obesvärad ut.

Där inne höll mor på att ställa kaffet framför sitt främmande. Lisåmor var allt ännu i torpet, där hon förstås blev bjuden på kaffe. Henne lönade det sig inte att vänta på. Men Antfar borde kallas in för att få sig en tår, medan pannan var som hetast. Gretamor bad sin äkta hälft gå in i farstukammaren och väcka gästen.

Nej, det var Erikfar inte riktigt med om. Han hade hört sägas, att Antgubben hade ett alldeles rasande skämtlygne, när han vaknade.

Henrik, som satt på bänken, senterade skratande Erikfars uttalande. Han förklarade, att ingen annan än mor kände konsten att väcka far.

»Åha, det skall vi se!» inföll Brita.

Och förrän någon hann säga ett ord, hade hon försvunnit ur stugan och kilat in i farstukammaren.

Hon ställde sig vid sängen men sade till en början ingenting. Hon bara klappade Antfar lätt på handen och strök honom över armen. När han öppnade ögonen, viskade hon med sitt allra mjukaste tonfall, att kaffet väntade honom i stugan. Därpå försvann hon lika tyst, som hon kommit.

»Minsann fick jag inte tag i den rara människan igen!» mumlade Antfar belåtet, när han såg Brita glida ur kammaren. »Och det bästa är, att hon blev kött och blod till sist.»

I stugan satt man och väntade med en viss spänning Antback-husbondens inträde. Erikfar kände sig till och med litet nervös.

Antfar inträdde slutet och otillgänglig. Men när han satt sig och Brita kommit fram till honom med kaffebrickan, löste sig hans tungas band. Det kom till och med en skälmsk glimt i blicken, när han förklarade, att en sådan dotter som Brita ville han allt bra gärna ha. För hon kunde då väcka folk.

»Kanhända du kommer att få henne till dotter med tiden», antydde Erikfar menande.

Det blev närmare utlagt i lämpliga ordalag av de gamla. Henrik och Brita tego och samtyckte.

Då lyste Antfar opp som den morgonstjärna han varit i drömmen. Det här skulle bli en glad nyhet för mor! »Bara hon inte blir svart-sjuk», skämtade han. »För nu finns det sannerligen två, som kan konsten att väcka far!»

Och så skrattade han så hjärtligt, att han måste ställa kaffekoppen ifrån sig.

FLYTLERA.

Häradsdomar Abraham Stigar — låt oss kalla honom så — höll på med brunnsgrävning. Gårdens manliga arbetskraft var mobiliserad och förstärkt med tillfälligt legfolk.

Man hade genombrutit Stigarbackens hårda ovanskorpa och sandskiktet därunder. Nu hade man kommit till ett lager av flytlera, som gjorde arbetet mycket mödosamt. Efter hand som leran östes undan och vindades upp, flöt ny massa in från sidorna av den väldiga rundeln.

Här hjälpte ej annat än att sko utgrävningens väggar för att möjliggöra arbetets fortsättande. Trävirke spetsades och pålades ned genom lerlagret, sedan man först fot för fot grävt undan så mycket som möjligt därav. Flinkt måste det ske, för att icke leran skulle hinna ta överhand och göra hela arbetet om intet.

Stigar stod själv i storstövlar nere på utgrävningens botten och arbetade i sitt anletes svett tillsammans med några andra män.

Det kom bud, att gårdens får höllo på att avbeta gammelstugans broddåker, dit de listat sig in. Arbetet med pålningen hade gjort fader Abraham ilder och underrättelsen om fåren var icke heller egnad att lugna honom. Han kom därför att uttrycka sig något radikalt.

»Får är också som flytlera. Spring till åkern du, Frans, och kör ut dem och slå ihjäl varendaste en», ropade han åt drängpojken, som stod vid randen av utgrävningen och räckte ner virke.

»Ja, bums», blev svaret.

Frans lade i väg med glädjen och farten hos ett lössläppt föl.

Om en stund kom han åter och rapporterade, att han kört ut fåren men inte lyckats slå ihjäl mer än två av dem.

»Va'? Va' sa' du?»

Arbetsivern hade kommit Stigar att glömma mellanfallet med fåren och ordern om deras behandling. Pojken erinrade om dem.

»Nå, tokig gjorde, som galen bad.»

Husbonden rev sig otåligt bakom örat.

»Jag tror att fåren är bara skendöda», mente Frans. »Ska' jag gå och försöka få liv i dem?»

En förstående ljusning flög över Stigars ansikte. Han gav sig tid att ta upp en näve lera och slänga den pojken mot ansiktet.

»Dra' så långt vägen räcker, din filur!»

»Åt vilket håll?»

»Tvärs över gräven här.»

Nu var Frans bet och husbonden lugn. Pojkens påhitt hade kommit gubben att se humoristiskt på sig själv. Det var allt som behövdes, för att fader Abraham skulle bli omstämd.

Arbetet fortsattes i skämtets tecken och gick bättre än förr. Flytleran övervanns. Brunnen gjordes färdig och gav vatten med samma sprudlande humör, som utmärkte drängpojken.

Men flytleran blev Abraham Stigar dock icke kvitt. Icke under hela sitt liv. Den förekom i många former, där det var svårare än vid brunnsgrävningen att få makt med den. Mot samfundslivets flytlera utkämpade han sina

värsta strider. Han grep till starka ord och kraftiga åtgärder, rev lös storm över sig själv och andra. Flytleran gav ibland anledning till rent tragiska förvecklingar. Då teg skämtet stilla.

Oftast inskred han i den allmänna ordningens intresse mot laglöshet och karaktärslöshet.

»Varför ska' du betunga dig med sådant, som inte rör dig?» sporde hustrun för att återhålla honom. »Låt en var svara för sig, när dagen och stunden är inne!»

»Jag kan inte», blev alltid svaret. »Det är mot min natur.»

Det hjälpte ej, att han prövade sig i religionens ljus.

»Någon måste ju vara saltet. Någon måste ju gripa in. Då ingen annan gör det, gör jag. Och saltet kan ju inte bli sött. Det kan ju inte vara meningen, att man blott skall varna och älska, varna och älska, när varnandet inte leder till något. Nej, hellre klämmer jag då till och tar följderna. De blir i alla fall lättare att bära än det pinsamma medvetandet att med stillatigande ha lagt hyende under lasten.»

Han drevs alltjämt framåt av en inre obehaglig makt.

En gång måste han förehålla en av sina yngre vänner det lagstridiga i hans förfarande. Vänskapen upphörde, men det lagstridiga förfarandet fortgick. Stigar hotade med offentlig angivelse. Mannen försökte förekomma honom med en motåtgärd, som ledde till de mest tragiska förvecklingar och en upprivande process med ödesdiger utgång för honom själv.

Ur detta och liknande, ehuru mindre svårartade mellanfall framväxte föreställningen, att Stigar var icke blott en sträng rättsivrare utan tillika en hård natur. Det sades om honom, att han var alla lagbrytares onda samvete på tio mils omkrets.

Och ändå var han varmhjärtad och vek som ett barn, då hans rättskänsla icke utmanades. Den som var i tillfälle att iakttaga honom under det dagliga livets växlingar, såg kanske mer av den veka än av den hårda mannen hos honom. En enkel folkvisa, som under arbetet inom eller utom hus sökte sig fram över den unga flickans läppar, tvang honom att stanna och lyssna, tills den sista tonen för-

klingat. De fosterländska och andra sånger, som redan under mitten av det gångna seklet sjöngos tvåstämmigt av en allmogekör på orten — troligen den första i sitt slag i vårt land — kommo honom att smälta som vax. Ofta såg man honom stanna utanför granngårdens stugufönster, när den unga hustrun där inne med sin härliga sopran sjöng sitt barn till sömns. Med fuktiga ögon fortsatte han sedan sin väg eller smög sig undan för mötande för att ej behöva blotta sin sinnesrörelse.

Felande, som på ett eller annat sätt fått veder-gälla, vad de förbrutit, bjöd han till att upp-rätta i sina medmänniskors ögon. Var det en ogift kvinna, som blivit moder, gav han henne och barnet hem och skydd. Frigivna fångar tog han utan betänkande i sin tjänst och blev sällan om någonsin besviken i sitt förtroende till dem. Om han levat, då den person, som en gång stått efter hans liv, åter-fick friheten, hade han av allt att döma ånyo kommit på vänskaplig fot med honom. Ty mannen levde oförvitligt under aktningsvärd strävsamhet den återstående delen av sitt liv.

Med sin stränga uppfattning om plikter och

skyldigheter kunde Stigar naturligtvis icke underlåta att inskrida mot tjänstemän, som missbrukade sin ställning eller gjorde sig skyldiga till slattrighet.

Folkhumorn på orten uppbevarar ännu många drastiska talesätt och lustiga historier om en kronofogde, som tillträdde sitt ämbete här med mycket medeltida uppfattning om sin makt och myndighet.

Fogden hade en gång utlyst uppbörd av kronoutskylder men behagade icke visa sig. Allmänheten stod utanför ämbetsrummet och väntade. En grovhuggare till smed stövlade in köksvägen och sökte sig fram till kammarn, där fogden låg och sov på sin soffa.

»Tu sover tu bara», sa' Mick åt fogden och ruskade om honom grundligt.

Fogden sprang upp och grep till en piska för att klå upp den förmätne.

Mick avhände honom piskan med några lugna men kraftiga grepp under förklaring, att han infunnit sig för att betala sina utskyl-der och inte ämnade återkomma, ifall han blev utkörd. Vilket hjälpte för den gången.

Ryktet förmälde om andra drag, vida mer

blottställande för fogden. Stigar måste ingripa och lyckades få honom i ämbetsväg avlägsnad.

Om någonsin kom i dylika fall förmågan i fråga att göra sin vilja gällande. Lyckligtvis var Stigar genom sin beläsenhet i allmänhet och sina juridiska insikter isynnerhet vuxen sina självåtagna uppgifter. Från sin tidiga mannaålder hade han suttit i häradsrätten och deltog sedan under mer än tre årtionden i landets lagstiftnings- och lagberedningsarbete. Han kände lagen icke blott till dess bokstav utan även till dess anda. Icke sällan iklädde han sina anklagelser formen av tidningsartiklar. Dessa voro visserligen icke språkligt fulländade — han var ju autodidakt — men utmärkte sig så gott som utan undantag genom en stålskarp logik i bevisföringen.

Under detta var det långt ifrån att Stigar ansett sig själv ofelbar. Han var medveten om att han i allmänhet kände för starkt och under inflytandet härav icke alltid dömde rätt. Småsaker kunde förlora sina rätta mått i hans ögon och te sig som stora. Ingripandet blev då därefter, vilket han vid lugnare sinnes-

stämning ej förnekade. De glödande känslornas stora skala utsatte honom även annars för förvillelser. Tätt och ofta drabbades han av hårda ödesslag. Han böjde sig villigt under dem, erkännande sig mer än väl förtjänt av det straff han såg häri. Detta skedde med en öppenhet, som vittnade om ett beundransvärt mod, moraliskt sett ännu större än det han lade i dagen under sina strävanden att upprätthålla ordning och laglighet.

Den finska ärligheten betecknades ju en gång som någonting oomtvistligt. Laglydnaden och fridsamheten fingo samma höga vitsord.

Kustbygdernas befolkning, isynnerhet den, som bodde vid de stora stråkvägarna från opplandet till hamnstäderna, har dock städse haft sin reserverade uppfattning om dessa ting.

Om alla de fall av övervåld, som denna befolkning under tidernas lopp fått utstå av genomresande opplänningar, kunde bokföras, bleve det en upprörande lidandeshistoria.

Vissa tider av året hörde det till sällsyntheterna att oanstastad få färdas på allmän väg. Även inom gårdarnas hank och stör voro in-

vånarna osäkra för övervåld av förbidragande karavaner. Olyckliga de hem, där kvinnor och barn voro lämnade utan manligt skydd, då en sådan karavan, bestående stundom av tiotal svettkörda hästar och vilda karlar, stannade under skrik och skrål utanför i höstmörkret! Vettskrämde barn upplevde scener, som stodo levande för dem i all sin skräckfullhet ännu på sena ålderdomen. Främlingarna stormade farstudörren och trängde svärjande in. Spiseln bråtades överfull med långvedsklabbar, som antändes och brunno som en eldsvåda, så att man fick frukta för att hela huset skulle gå upp i lågor. Under hot med eldbränder och dragna knivar kommenderades de värnlösa kvinnorna att ställa fram mat och kaffe, och de kunde tacka sin lycka, om de sluppo undan med blotta förskräckelsen.

Var karlfolket i gården hemma, foro resenärerna stillare fram — förutsatt, att de voro nyktra och icke kände sig tillräckligt manstarka. Under annat förhållande blev det slagsmål och vanligen utkastning. Den hotande bössmynningen och den blankslipade yxan utgjorde de argument, som fridstörarna bäst begrepo. Går-

darnas växande pojkar fingo tidigt lära sig vädja till dessa bevismedel.

En liten parvel räddade en gång situationen på ett finurligt sätt.

Vid opplänningarnas inträde i stugan hade han oförmärkt krupit in i den trånga panngruvan under spiselhällen. När det började se kritiskt ut i stugan, företog han sig att med kläm sparka ut pannor och trefötter ur gruvan. Främlingarna sågo överraskade ut och hörde sig för om orsaken till den mystiska skrammeldansen. Drängen i gården — han råkade vara finne — förklarade, että se oli talon haltija, joka vihastui — att det var gårdens skyddsande, som förtörnades. De skrockfulla opplänningarna begrepo strax och övergingo från »högt språk» till en stilla anhållan om att få köpa litet mjölk. De fingo mjölken till skänks. Varpå de sade fridsamt farväl och avlägsnade sig.

Det var dock skillnad på opplänningar och opplänningar. En del bygder voro ökända på grund av resenärernas uppträdande, andra hade gott namn om sig. Vana iakttagare kunde av de vägfarandes klädsel och utseende,

men främst av deras beteende sluta till deras hemorter.

På Stigar var man icke i lika hög grad som på många andra ställen utsatt för dessa våldgästningar. Det stod en sky av respekt kring vissa byar och gårdar, där fridstörarna verkningfullt blivit visade vägen. Till dessa hörde Stigarbyn.

Härtill kom, att Abraham Stigar under en följd av år vistats flera månader å rad i opplandet i egenskap av stockuppköpare under vintrarna och flötningsledare på vårarna. Man hade där lärt sig förstå det skenbart motsäggande men i själva verket samstämmade i hans personlighet, det känsliga hjärtats slag även i de stränga rättskraven, hans härmed sammanhängande allmänintresse och blick för utvecklingen i stort och smått. Icke mindre uppskattades han för sin djärvhet som flötningsman och forsfarare. När manskapet tvekade att ge sig ut till stockkasen i den sjudande forsen, var det han som gav exempel genom att som den första springa i båten och sedan arbeta med flötningskäxen i hand som sista man på den sviktande kasen. Långt uppe

i bygderna räknade han därför tillgivna vänner.

När dessa voro vägom, rastade de gärna för natten på Stigar. Stugans bänkar voro då fullsatta med ätande karlar, som skuro granna skivor av sina medhavda limpor och läckra fårbogar. Piporna tändes. Den egendomliga doften av »kessor» — opplänningarnas vanliga hemodlade tobak — fyllde stugan. Diskussionen om allmänna och enskilda angelägenheter blev lång. De vägfarande voro angelägna att få höra nytt från landets huvudstad och lantdagens verksamhet. Juridiska råd begärdes och gåvos villigt angående arvsskiften, lagfart och annat. Det blev sent. Halm bars in och breddes ut på stugans golv, där de resande kröpo till vila vid det sista röda skenet från den nedbrunna brasan.

Men tyvärr hörde gästerna merendels till det andra slaget, som tog eller försökte taga husbondeväldet med övermaktens rätt, där de drogo fram. Misslyckades försöket, följde oftast åverkan i en eller annan form. De avisade kvitterade icke sällan mottagandet, med att slå in fönster — en sport som även utöva-

des i förbifarten. Det kunde inträffa, att en gård fick alla sina fönster åt vägen krossade av ett förbidragande följe. Voro männen i gården flinka att eftersätta och gripa våldsvverkarna, blevo dessa omedelbart tvungna att gottgöra skadan. Endast i undantagsfall följde rättsligt efterspel. Men vilken pekuniär ersättning kunde gottgöra den skada till hälsan, som de mindre nervstarka ådrogo sig som följd av skrämelsen?

Sommartid medförde resandeströmmen ideligt återkommande hötjuvnader. Av ängarnas växande eller nyslagna gräs togo de farande lagen för sina hästars behov så mycket de behagade.

Denna form av den oppländska flytleran tvang Stigar och andra husbönder till en oavlatlig kamp. Den vällde fram med vårflodens regelbundenhet. Den sipprade med retsam envishet genom fördämningar, som anbragtes däremot. Ängarnas lador tillbommades omsorgsfullt men undgingo det oaktat icke beskattning. Koporna vid vägen måste vaktas. Icke ens detta hjälpte, ifall ej vakten kunde påräkna bistånd, när han — som det mesta-

dels hände — invecklades i handgemäng med tjuvarna och fick hela skaran emot sig.

En del vägfarande medförde liar, med vilka de gingö lös på de bästa timotej- och klöverfälten. De mejade åt sig så mycket de orkade bära i famnen och gömde det i sina skrindor.

Stigar var outröttlig i att beivra dessa övergrepp. Han vaktade ofta själv höet och nödgades därunder mer än en gång under överhängande fara med handkraft göra äganderätten gällande.

När bud kom, att hötjuvar varit framme, körde han för lösa tyglar i sporrsträck efter dem, åtföljd av ett par män av sitt husfolk, tog reda på de skyldiga och skipade rätt på stående fot. Tjuvarna anmodades att erlägga höets pris jämte en skälig summa till församlingens fattigkassa. Det stulna höet skänktes åt någon av deras medresande, som befunnits vara oskyldig. Tredskades de skyldiga, blev uppgörelsen av mindre fredlig art. Detta ledde i ett fall till stämning och motstämning. Vardera parten fick då sota för sitt handlingssätt.

Ehuru det småningom blev allt allmännare bekant, att ett kränkande av äganderätten

och hemfriden på Stigar var förenat med obehagliga följder, gavs det dock en och annan, som under den styrkande känslan av att färdas i flock och farnöte kände sig manad att trotsa för trotsets skull.

Detta inträffade en gång natten efter en höstmarknad.

En karavan på ett tiotal hästar stannade utanför. Två övermodiga sällar sprungo ned från sina lass. Den ena började bearbeta farstudörren under högljudd fordran att bliva insläppt. Den andra utförde under tiden den vanliga djävulsdansen utanför stugans fönster. Denna bestod i att ömsom sänka sig ned under djupa hukställningar och ömsom springa jämnfota i höjden — allt under svängande och fäkande i luften med den blottade kniven. Dansen beledsagades av hotfullt svärjande mellan sammanbitna tänder.

Stigar hade vaknat och skyndar från sitt sovrum till stugan med ett tänt ljus i handen. Inseende vad som förestår hastar han ut i farstun för att mota fienden där.

Farstudörrarna båga för trycket utifrån, riglar och hakar ge efter och båda dörrhalvorna

springa upp under brak. I brist på lämpligt tillhygge ger Stigar den instormande ett slag med näven, så att han tumlar om. Djävulsdansarn skymtar i detsamma förbi och rusar in i stugan. Stigar efter. Han får tag i betsmant. Fäktning på betsman och kniv.

Uppskrämda kvinnor titta ut från kammar-dörrarna och märka till sin fasa, att främlingen får hjälp av kamraten, som kommit på fötterna igen efter slaget i farstun. Gårdens drängar äro för tillfället ej att räkna på. De äro borta i anledning av »lösveckan», som nyss infallit. Men den hemmavarande sonen i gården — faderns jämlike i styrka och snabbhänthet — skyndar till från vindsvåningen, väckt av oväsendet. Efter en kort brottning med den obeväpnade inkräktaren lyckas han få ett ofta prövat grepp på honom — ett tag med ena handen i opplänningens vida byxbak och med den andra i nacken. Mannen känner sig lättad från golvet. Det bär av över trösklarna ut på farstubron med den fart, att han icke hinner haka sig fast vid dörrposter eller låsvreden. En ny lyftning från den fasta grunden och bråkmakaren ligger där nere i

höstslasket vid sidan av bron. Kamraterna på lassen skratta. De hade just väntat sig något sådant.

Sonen skyndar in för att bistå sin far. Djävulsdansarn har kastat sin kniv för att kunna fånga betsmännet i slagen och avvärja Stigar. Denne har för att icke slå dödande gripit om betsmännets klubba och utdelat slagen med dess smalända. Motståndarn har lyckats få tag i denna. Fäktningen har övergått till envis dragkamp.

Vid unga Stigars inträde släpper djävulsdansarn plötsligt sitt tag efter ett sista våldsamt ryck. Gubben står med betsmännet i hand och undrar, vart kroken, som suttit i smaländan, tagit vägen. Han hinner kasta en blick på knivhjältens händer, innan denne under unga Stigars eskort försvinner i dörröppningen. Betsmanskroken sitter i opplänningens högra hand, som den genomträngt. Mannen hade icke uppgivit dragkampen, förrän kroken raknat i vidfästningsöggeln.

Karavanen drog sin väg. De två som varit mest högröstade vid ankomsten uppträdde saktligast vid avfärden.

Följande dag återfick Stigar betsmanskroken. Våldsverkarna hade i daggryningen vikit in i en by vid vägen, där de ombett en person att bringa kroken till rätt ägare. Budet framförde tillika männens uppriktigt menade hälsning, att de aldrig mer ämnade störa hemfriden på Stigar — en ridderlighet i sitt slag i alla fall. De ville härmed tillkännage, att det fanns ett slags rättskipning, som de erkände utan att tänka på hämnd.

Sådana händelser buros av ryktet vida och verkade efter hand stävjande på fribytar-elementens framfart. Den gamla andan levde dock kvar hos de flesta, ehuru den tog sig uttryck på ett harmlösare sätt. De drogo visserligen Stigargården respektfullt förbi, men så fort de kommit utom störande hörhåll, utlöste sig deras plågsamma känslöförträngning i demonstrativa rop — en hälsoåtgärd, som fader Abraham småmysande gärna tillstodde.

Och så var det den ryska flytleran, som i slutet av 1880- och början av 1890-talet begynte genomtränga våra laglighetsförskansningar.

Det var naturligt, att Stigars andliga lägg-

ning skulle uppkalla honom att göra vad i hans förmåga stod för att hejda den ryska byråkrats begynnande underminering av vår politiska samhällsgrund. Som bondeståndets talman blev han vid öppnandet av 1891 års lantdag i tillfälle att i sitt tal inför tronen framföra till majestätets kännedom den misstämning, som gripit hela vårt folk i anledning av försöken att rubba vår regentbesvurna författning.

Detta tal och kanske än mer den förklaring, som med anledning därav infordrades av regenten, hade till följd, att de från Petersburg ledda förryskningssträvandena för lång tid avstäcktes. Det laglighetsnit, som likt en röd tråd genomgick Stigars liv, hade hjälpt vårt folk ett gott stycke väg framåt. Landet fick andrum. Signal till rättskamp var given, så att vi voro beredda och kunde rida ut de svåra stormar, som senare följde.

Stigars personlighet avkläder sig i många smådrag från hans offentliga verksamhet och enskilda liv.

Under sin lantdagsmannatid kom han att företaga en resa till Petersburg i egenskap av

medlem i en deputation, sänd med uppdrag att söka audiens hos härskaren i anledning av författningskampen.

Stigar var ömtålig för tobaksrök, emedan hans ögon ledo därav. Han hade därför som vanligt under sina järnvägsresor tagit plats i en icke-rökkupé.

I samma kupé slog sig två ryska officerare ned och tände sina cigarretter. De uppmärksamgjordes av Stigar på anslaget angående tobaksrökning men skänkte mannen i bonde-dräkt endast en överlägsen blick och fortsatte att röka. Med samma resultat avlöpte en ny påminnelse genom konduktören.

Gubben ilsknade till men beslöt att för en gångs skull gå diplomatiskt till väga, något som naturligtvis inte låg för honom. Han reste ju i diplomatuppdrag, och det förpliktigade, tyckte han förmodligen. Hycklande intresserad tidningsläsning satte han sig med sitt blad för ansiktet på samma soffa, där den ena tobaksrökaren tagit plats. Jämkade sig närmare och närmare. Ville ej direkt lägga hand på h. m:ts trogna stridsman men knäppte cigarret-

ten ur munnen, så att den flög i väggen som ett litet stjärnskott.

Stora uppståndelsen. Officeren springer upp från soffan, hundsvotterande och svärjande. Kamraten följer exemplet och bjånar med. De fordra bondens fängslande och anställande av förhör med honom på nästa station, som råkade vara Viborg.

Fängslande kom ej i fråga, förklarade den tillkallade konduktören, men väl skulle förhör anställas, vilket även skedde. Därvid fingo officerarna klart för sig, att bonden reste på uppdrag av Finlands lantdag för att »hälsa på» majestätet. Stationsinspektorn, som lyckligtvis kände Stigar, kunde intyga, att det så förhöll sig.

Tigerglöden slocknade i de upprörda officerarnas ögon. De sade sedan föga men fingo brådskande bestyr med att byta om kupé.

En annan episod.

På bänken i Stigargården satt »sittaren» d. v. s. backstugusittaren Fagerdal, känd som mycket bekväm, dålig hushållare och stor muntergök. Han hade kommit för att begära sättpotatis. Stigar fann sig föranlåten att

framhålla för honom nödvändigheten av ett planmässigt ordnat levnadssätt, vartill främst hörde arbetsamhet och omtanke för framtiden. Talet blev ganska långt.

När han slutat, suckade Fagerdal, till synes uppbyggd, samt erkände:

»Det är nog allt sant och bra det Ni säger. Men inte duger det till sättpotatis i år.»

Stigar försvann på en stund i sin kammare för att skratta ut. När han åter visade sig, gick han raka vägen till den stora luckan i stugugolvet, slog upp den och bad Fagerdal stiga ned i potatiskällaren för att fylla sin medförda säck.

Abraham Stigars liv var till god del ett martyrium men ett martyrium i sol — i den stora arbetsglädjens bärande solskensflöde, i självopoffringens självljus. Liksom skuggan framhävde ljusets glans var lidandet, ansåg han, en nödvändig motsättning för glädjens fullkomning. Livet var härligt, försäkrade han, i all synnerhet *bondens* liv med dess möjlighet till fri och mångsidig utveckling av personligheten. Han för sin del hade icke velat byta lott med någon av samhällets högst ställda.

DIALEKTORD OCH -UTTRYCK.

- Al* = gaffelplog.
Angel = knivbettets fäste i skaftet.
Bjåna = svärja, bannas.
Flötningskäv = båtshake med långt skaft, avsedd för stockflötning och stockflottning.
Gräv = utgrävning.
Häv = bra, duglig. Användes endast tillsammans med neknings- och inskränkingsord som *icke* och *lagom*.
Ilder = otålig.
Jämtra = tugga, som idislas.
Kujen = den smala öppningen mellan två närbelägna hus.
Kvarkna = storkna.
Myssja = tätta med mossa.
Nabb = näs.
Navare = borr.
Skjora = skata.

- Skryla* = sträng tillrättavisning.
Tråda = gångstig.
Varpfittja = vävränning, som man dragit i öglor för att göra hanterligare. Dessa öglor lösa sig efter hand som ränningen vevas upp på vävstolsbulten.
Vattensköl = vattenyta.
Vesil = stackare.
Vi och blixt; förekommer i uttrycket *fly* eller *fara som för vi och blixt*. Den ursprungliga formen har möjligen varit *fly* eller *fara som för vigg och blixt*, avseende jättarnas flykt för Tors vigg och blixt.
Vägom; förekommer i uttrycket *vara vägom* = visa sig tillfälligt i, besöka eller draga igenom en trakt, där man icke är bosatt.
Å gruv = framstupa.

Pris: 28:—

Gr. sköml. 1.

Slotte

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 1189

X

